

SCM

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์

นางพัชณี ยมาภัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2550

The Quality of Life of the Farmers in Nakhon Sawan Province

Mrs. Patchanee Yamapai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Home Economics in Family and Social Development

School of Human Ecology

Shukhothai Thammathirat Open University

2007

ชื่อวิทยานิพนธ์ คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัย นางพัชณี ยมาภัย ปริญญา คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาครอบครัวและสังคม)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เลี่ยนสลาย (2) รองศาสตราจารย์ ดร.ชินรัตน์ สมสืบ ปีการศึกษา 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรนครสวรรค์ที่มีคุณลักษณะด้านครอบครัวเกษตรกรแตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 405 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จำนวน 1 ฉบับ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบความแปรปรวน

ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$ และ $S.D. = 1.08$) เมื่อจำแนกคุณภาพชีวิตรายด้าน พบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีคุณภาพชีวิตด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพและด้านชีวิตครอบครัวในระดับมาก ส่วนคุณภาพชีวิตอีก 4 ด้าน คือ ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ และด้านชีวิตในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง และ (2) เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะการประกอบอาชีพ แหล่งทุนในการประกอบเกษตรกรรมและรายได้ของครอบครัวแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ คุณภาพชีวิต เกษตรกร จังหวัดนครสวรรค์

Thesis title: The Quality of Life of the Farmers in Nakhon Sawan Province

Researcher: Mrs. Patchanee Yamapai; **Degree:** Master of Home Economics (Family and Social Development); **Thesis advisors:** (1) Dr. Suraporn Siansalai, Associate Professor;

(2) Dr. Chinnarat Somsueb, Associate Professor; **Academic year:** 2007

ABSTRACT

The purposes of this research were (1) to study the level of life quality of farmers in Nakhon Sawan Province; and (2) to compare the levels of life quality of farmers in Nakhon Sawan Province with different family characteristics.

The research sample consisted of 405 heads or representatives of farmer families in Nakhon Sawan Province, obtained by multi-stage sampling. The employed research instrument was a questionnaire developed by the researcher. Statistics for data analysis were the percentage, mean, standard deviation, t-test, and analysis of variance.

Research findings showed that (1) farmers in Nakhon Sawan Province had the overall quality of life at the moderate level (mean = 3.32 and standard deviation = 1.08); when each aspect of quality of life was considered, it was found that the aspects of balance between life and work, physical environment, and family life were at the high level; while the other four aspects, namely, economic security and safety; physical, mental and emotional health; recreation; and community life were at the moderate level; and (2) farmers in Nakhon Sawan Province with different numbers of family members, different occupation characteristics, and different family incomes differed significantly in their levels of life quality at the .05 level.

Keywords: Quality of life, Farmer, Nakhon Sawan

ณ

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ประสบผลสำเร็จและสมบูรณ์ได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจาก คณาจารย์ และอาจารย์ที่ปรึกษา บุคลากร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด และเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ และเกษตรกรทั้ง 15 อำเภอที่ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถาม เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ถูกต้อง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอบพระคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ ร่วมรุ่นและเพื่อนร่วมงาน ที่ให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ และขอขอบคุณบิดา มารดา ครูบาอาจารย์ รวมถึงผู้มีคุณทุกท่าน

พัชนี ยมาภัย

มีนาคม 2551

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	4
สมมติฐานของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
สภาพพื้นที่การเกษตรจังหวัดนครสวรรค์.....	10
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต.....	14
การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต.....	19
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	30
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	38
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	38
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	41
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	43
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	45
ลักษณะครอบครัวของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์.....	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์	48
ผลการทดสอบสมมุติฐานวิจัย	59
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	66
สรุปผลการวิจัย	66
อภิปรายผลการวิจัย	68
ข้อเสนอแนะ	71
บรรณานุกรม	74
ภาคผนวก	79
ก หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย	80
ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	83
ประวัติผู้วิจัย	90

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ 15 อำเภอ	13
ตารางที่ 2.2 สรุปเครื่องจักรวัดสังคมและคุณภาพชีวิต	21
ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอำเภอและตำบล	39
ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกร จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนบุตร	45
ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละลักษณะครอบครัวของเกษตรกร จำแนกตาม จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะการประกอบอาชีพ ลักษณะถือครอง ที่ดินที่ใช้ในการเกษตร แหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตร รายได้ปีของครอบครัว	47
ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านความมั่นคง ปลอดภัย ทางเศรษฐกิจ	49
ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านสุขภาพ กาย จิตใจ อารมณ์	51
ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ	52
ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านความสมดุลระหว่างชีวิต การทำงาน	53
ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	54
ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านชีวิตครอบครัว	55
ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านชีวิตในชุมชน	57
ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมทุกด้าน	58

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.11 ผลการทดสอบ T-test One Sample ของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกร	60
ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรใน จังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว	60
ตารางที่ 4.13 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามจำนวนสมาชิก ในครอบครัว.....	62
ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามลักษณะการประกอบอาชีพ.....	63
ตารางที่ 4.15 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของการรับรู้คุณภาพชีวิตของ ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามลักษณะการประกอบอาชีพ	64

ฉ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย 5

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในหลายทศวรรษที่ผ่านมาสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก ทำให้วิถีชีวิตของบุคคลในสังคมผันแปรไปกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ประเทศไทยได้เริ่มวางแผนพัฒนาประเทศระยะยาว มาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 โดยรัฐบาลได้ประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) ซึ่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 เน้นถึงการเพิ่มรายได้ของประชาชนตามแนวทางของธนาคารโลก โดยหวังว่าเมื่อรายได้ของประเทศเพิ่มมากขึ้น ประชาชนจะมีการกินคืออยู่ดีมากขึ้นตามไปด้วย ต่อมาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) รัฐเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทางด้านสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เพราะข้อมูลได้เริ่มบ่งชี้ให้เห็นว่า การมีรายได้เพิ่มขึ้นของประเทศนั้นไม่แนเสมอไปว่าคุณภาพชีวิตของคนจะถูก ปรับปรุงขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2539) เป็นแผนพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมมากขึ้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาฯ ให้มีโครงสร้างเปลี่ยนไปจากเดิมโดยเน้นหนักไปที่เป้าหมายยากจนและมุ่งใช้ “แผน” เป็นกลไกในการประสานการทำงานระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากขึ้น และได้ระดมพลังสมองจากเจ้าหน้าที่ทุกระดับบริหารและปฏิบัติในระดับจังหวัด ช่วยกันกำหนดเครื่องชี้วัดตามความจำเป็นพื้นฐานเพื่อเป็นเครื่องมือของประชาชนในหมู่บ้าน ใช้การกำหนดปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และแนวทางในการเลือกโครงการของรัฐบาลให้บรรลุถึงคุณภาพชีวิตในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ 7 (พ.ศ. 2530-2539) รัฐก็ยังคงแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ ได้มีความพยายามพัฒนาเครื่องชี้วัดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (Basic needs) ให้มีความชัดเจน มีการแยกเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจนทางด้านเนื้อหา ทำให้มีตัวชี้วัดถึง 37 ตัวชี้วัด

จะเห็นว่ารัฐบาลต่าง ๆ ในอดีตได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชนมากขึ้นตามลำดับ แต่เมื่อมองในภาพโดยรวมแล้ว ยังเห็นว่าการให้ความสำคัญ

ในเรื่องนี้ยังเป็นรองด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา หลังประเทศต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง เป็นช่วงเวลาที่สามารถกล่าวได้ว่ารัฐไทยได้หันมาให้ความสนใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างจริงจัง โดยให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม รัฐได้เปลี่ยนแปลงแนวคิดในการพัฒนาประเทศให้เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน (sustainable development) โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้สามารถปรับตัวเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม และมุ่งให้ประชาชนมีสุขภาพดีถ้วนทั่ว พัฒนาคุณภาพประชาชนให้เป็นคนดี ทำให้สังคมสงบสุข

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ก็มีการเน้นเรื่องการพัฒนาคนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้มุ่งเน้นพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้ทันการเปลี่ยนแปลง โดยให้ประชาชนสามารถสร้างเสริมสุขภาพด้วยตนเองภายใต้ระบบสุขภาพที่มีความหลากหลายเป็นองค์รวม มีคุณภาพ ประสิทธิภาพและเป็นธรรม มีการปฏิรูปการศึกษาการเรียนรู้อุตสาหกรรมและมีการคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาหลักประกันทางสังคมที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพในการสร้างความมั่นคงด้านรายได้และคุณภาพชีวิตแก่ประชาชน โดยเฉพาะการคุ้มครองและช่วยเหลือกลุ่มยากจนและผู้ด้อยโอกาสให้พึ่งตนเองได้ในระยะยาวและพัฒนาเครื่องชี้วัดความด้อยโอกาสของชุมชน โดยการปรับใช้ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิตที่มีอยู่ เช่น ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐานเพื่อติดตามและเฝ้าระวังภาวะด้อยโอกาสในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งรวมไปถึงส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งและพัฒนาคุณภาพของสมาชิกในทุกมิติโดยเน้นการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการสร้างรายได้ควบคู่ไปกับการมีพฤติกรรมกรอมนและการบริโภคที่เหมาะสมเพื่อลดสัดส่วนคนยากจนของประเทศให้อยู่ในระดับไม่เกินร้อยละ 12 ของประชากรในปี 2549 จนมาถึงปัจจุบันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ประเทศไทยจำเป็นต้องวางยุทธศาสตร์ให้คนและสังคมไทยสามารถปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ การพัฒนาที่เน้นความมีเหตุผลมีความพอดีประมาณ และสร้างภูมิปัญญาคุ้มครองตนเองได้ในยามเกิดวิกฤติโดยจะเป็นการสร้างความเจริญเติบโตอย่างมั่นคงตามขั้นตอนจากกระดับเล็กสุดคือครอบครัวไปยังกลุ่มคนและชุมชน จนกระทั่งถึงระดับประเทศ โดยรวมในที่สุดแนวทางการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืน จึงได้รับการบรรจุเข้าไปเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาการเกษตรของประเทศ เป็นทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่ยากจน เพื่อสร้างความมั่นคงและความสามารถในการพึ่งพาตนเองแก่เกษตรกร ตลอดจนชุมชนในชนบทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือเป็นการลดผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่ประเทศต้องประสบมาตั้งแต่ช่วงกลางปี พ.ศ. 2540 ทำให้ภาคการเกษตรได้กลายมาเป็นความหวังของแรงงาน

ส่วนเกินจากภาคเมือง และภาคอุตสาหกรรม ทั้งในแง่การเป็นฐานที่ตั้งแห่งการอยู่อาศัยดำรงชีวิต และการสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงชีพ ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน เป็นแผนพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันของสังคมไทยใน 20 ปีข้างหน้า โดยนำความคิดของทุกภาคส่วนในสังคมไทยทุกระดับตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอนุภาคและระดับชาติ มาสังเคราะห์เชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบทำให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วมกัน ที่สังคมไทยยอมรับร่วมกันในด้านแนวคิดที่ยึดคนศูนย์กลางในการพัฒนาในทุกปีคืออย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประเทศต่าง ๆ จึงใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการที่จะพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นจนถึงระดับมาตรฐานที่สังคมต้องการ

จากข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ ที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าตลอดระยะเวลา 47 ปีของการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะรัฐจะใช้แนวคิดการพัฒนาประเทศในรูปแบบใด รัฐบาลทุกยุคสมัยก็ล้วนให้ความสำคัญกับเรื่องคุณภาพชีวิตของประชาชนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับต้น ๆ แม้รัฐอาจเน้นเรื่องการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาเศรษฐกิจเหล่านั้นก็คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับหลัง ๆ จะมีการเน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนไว้อย่างชัดเจน แต่ในแง่ของการติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อตรวจสอบว่าประชาชนโดยทั่วไปมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับใด หรือมีการเปลี่ยนแปลงของระดับคุณภาพชีวิตไปเช่นใดบ้าง ยังเป็นเรื่องที่ให้ความสนใจค่อนข้างน้อย แม้จะมีนักวิชาการและนักวิจัยบางส่วนได้ให้ความสนใจทำการศึกษาวิจัยคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่ก็มักจะเป็นการศึกษาในกลุ่มประชาชนเฉพาะกลุ่ม เช่น ในกลุ่มผู้ป่วยโรคร้ายแรง กลุ่มผู้อยู่ในสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ส่วนในกลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่มี การวิจัยค้นคว้ากันอย่างจริงจัง จึงทำให้ไม่มีคำตอบในเรื่องนี้ที่ชัดเจน

ในสังคมไทยเกษตรกรจัดว่าเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุดของประเทศ เป็นกลุ่มคนที่บทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มีหน้าที่ผลิตอาหารหล่อเลี้ยงคนทั้งประเทศ และยังเป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตรเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ ข้าว น้ำตาล มันสำปะหลัง ยางพารา ผลไม้ และธัญพืชอื่น ๆ รวมทั้งสัตว์น้ำ และสัตว์บก เช่น กุ้ง ไก่ ตะพาบ เป็นต้น แต่ในด้านคุณภาพชีวิตภาพที่มองเห็น โดยทั่วไปคือ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังยากจน มีหนี้สินมาก มีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างด้อยกว่าผู้ประกอบการอื่น แต่อย่างไรก็ตามในแง่วิชาการ กล่าวได้ว่ายังไม่มีผู้ใดสามารถบอกได้อย่างชัดเจนว่าเกษตรกรไทยในปัจจุบันมีคุณภาพชีวิต โดยแท้จริงเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพราะสังคมไทยยังไม่ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรกันอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงมองเห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

แต่การศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรทั้งประเทศ อาจเป็นงานขนาดใหญ่ที่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในการศึกษาวิจัยจำนวนมาก ดังนั้น ในขั้นตอนการริเริ่มการศึกษาวิจัยคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยจึงจำเป็นต้องเลือกเกษตรกรบางกลุ่มมาเป็นจุดริเริ่มในการทำงาน ผู้วิจัยได้เลือกเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มาเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคุณภาพชีวิตเกษตรกรในครั้งนี้ เพราะจังหวัดนครสวรรค์เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นสังคมเกษตรกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนล่างสุดหรือพูดได้ว่าจังหวัดนครสวรรค์เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ตั้งอยู่ระหว่างภาคกลางกับภาคเหนือของประเทศ เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์จึงมีคุณลักษณะทางครอบครัวเกษตรกรแตกต่างกัน สามารถจำแนกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ 1 เป็นเกษตรกรซึ่งอยู่ในพื้นที่นาหรือเป็นชาวนาเหมือนเกษตรกรในภาคกลาง กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มชาวนาชาวไร่เหมือนเกษตรกรในภาคเหนือ และกลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มชาวประมง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งเป็นลุ่มน้ำริมฝั่งแม่น้ำปิง ยม น่านและเจ้าพระยา ความแตกต่างเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำการศึกษาวิจัยคุณภาพชีวิตเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มเกษตรกรที่มีคุณลักษณะทางครอบครัวเกษตรกรที่แตกต่างกัน ได้ ทำให้ได้ความรู้ลึกซึ้งซึ่งกว่าการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์

2.2 เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีคุณลักษณะของครอบครัวที่แตกต่างกัน

3. กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้กำหนดตัวแปรที่ศึกษาใน 2 ลักษณะ คือ ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ที่มีอิทธิพลกำหนดตัวแปรตาม (Dependent Variable) หรือ อาจกล่าวได้ว่าตัวแปรตามมีอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระ สำหรับตัวแปรทั้ง 2 ประเภท มีรายละเอียดโดยย่อดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่

ตัวแปรที่เป็นลักษณะของครอบครัวเกษตรกร ซึ่งได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ลักษณะถือครองที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร แหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตร และรายได้ของครอบครัว

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่การรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรใน

จังหวัดนครสวรรค์ใน 7 ด้าน คือ

3.2.1 ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ

3.2.2 ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์

3.2.3 ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

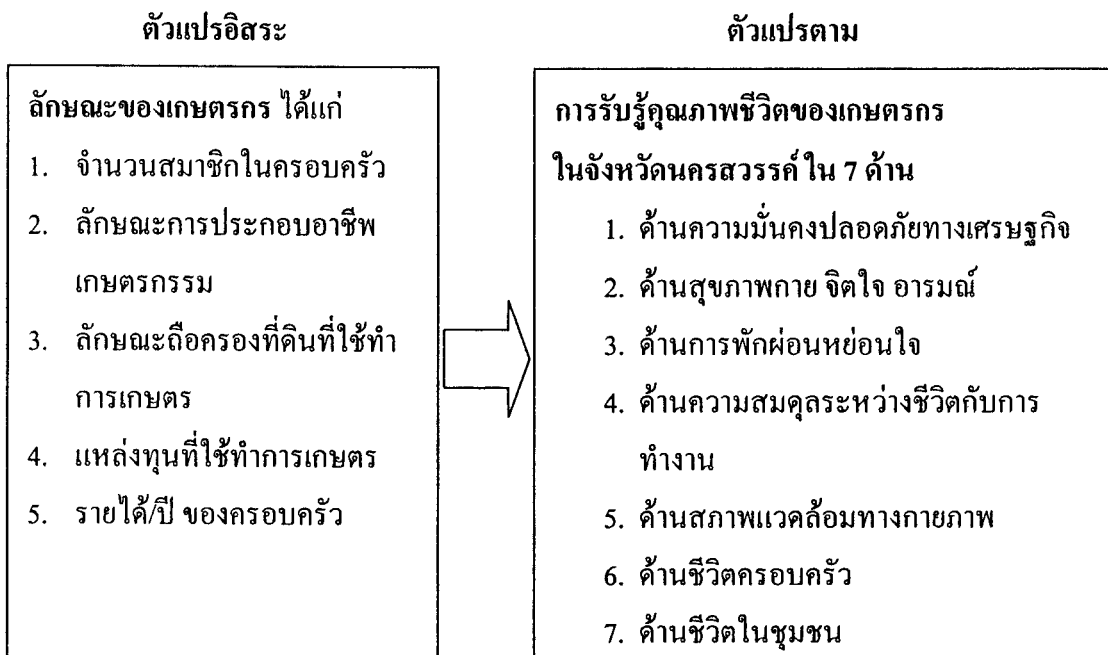
3.2.4 ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน

3.2.5 ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

3.2.6 ด้านชีวิตครอบครัว

3.2.7 ด้านชีวิตในชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ในจังหวัดนครสวรรค์

4. สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

- 4.1 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง
- 4.2 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
- 4.3 เกษตรกรที่มีลักษณะของครอบครัวในเรื่องของจำนวนสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน
- 4.4 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิต ที่แตกต่างกัน
- 4.5 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่อาศัยแหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตรแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน
- 4.6 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์” มีขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

5.1 ขอบเขตพื้นที่และประชากร

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกษตรกรทั้งหมดที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 15 อำเภอของจังหวัดนครสวรรค์

5.2 ตัวแปรที่ศึกษา

5.2.1 *ตัวแปรอิสระ* ได้แก่ตัวแปรลักษณะของครอบครัวเกษตรกร ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว, ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ลักษณะการถือครองที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร แหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตร และรายได้ของครอบครัว

5.2.2 *ตัวแปรตาม* ได้แก่การรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์
7 ด้าน คือ

- 1) ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ
- 2) ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์

- 3) ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ
- 4) ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน
- 5) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
- 6) ด้านชีวิตครอบครัว
- 7) ด้านชีวิตในชุมชน

6. นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามเชิงปฏิบัติการตัวแปรต่าง ๆ ในการวิจัยไว้ ดังนี้

6.1 คุณภาพชีวิตของเกษตรกร หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความมั่นคง เพียงพอและความพึงพอใจในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผู้ตอบทำการประเมินด้วยตนเอง โดยจำแนกเป็น 7 ด้าน คือ ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านชีวิตครอบครัว และด้านชีวิตในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้นิยามแต่ละด้านไว้ ดังนี้

6.1.1 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความมั่นคงด้านการทำมาหากินของตน ความมั่นคงของอาชีพเกษตรกรรวมความรู้สึกพึงพอใจในอาชีพและรายได้จากการประกอบอาชีพของเกษตรกรตามการรายงานของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

6.1.2 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงสภาพความแข็งแรงทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของตนเองของเกษตรกรตามการรายงานของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

6.1.3 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้านการพักผ่อนหย่อนใจ หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความเพียงพอในการนอนหลับพักผ่อน การมีเวลาพบปะสมาคมกับเพื่อนฝูง การมีเวลาเพียงพอให้ได้พักผ่อนในรูปแบบต่าง ๆ ตามสภาพของตนเองของเกษตรกรตามการรายงานของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

6.1.4 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน หมายถึง ระดับความรู้สึกพึงพอใจ/สภาพการประกอบอาชีพเกษตรกรรวมของตนเองและครอบครัว ความรู้สึกปลอดภัยในการทำงานของเกษตรกรตามการรายงานของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

6.1.5 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความมั่นคงปลอดภัย ความเพียงพอและความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกเชิงกายภาพ เช่น บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นตลอดถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตในระดับชุมชนของเกษตรกรตามการรายงานของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

6.1.6 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้านชีวิตครอบครัว หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความมั่นคง ความอบอุ่น และความพึงพอใจต่อชีวิตครอบครัวของตนของเกษตรกรตามการรายงานของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

6.1.7 คุณภาพชีวิตของเกษตรกรด้านชีวิตในชุมชน หมายถึง การรับรู้ถึงความมั่นคง และความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตในชุมชนที่ตนอยู่อาศัยในปัจจุบัน การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแสดงถึงความเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชุมชนที่อาศัยของเกษตรกรตามการรายงานของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

6.2 จำนวนสมาชิกในครอบครัว หมายถึง จำนวนบุคคลที่อยู่อาศัยร่วมกับเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่ทำการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและต้องอาศัยพึ่งพาด้านเศรษฐกิจ สังกมจากครอบครัวที่ทำการศึกษา

6.3 ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกร หมายถึง ลักษณะการประกอบอาชีพการเกษตรหลักของหัวหน้าครอบครัวที่ทำการศึกษา โดยจำแนกเป็นการทำนา ทำไร่หรือทำสวน ไร่นาสวนผสม และการเลี้ยงสัตว์

6.4 ลักษณะการถือครองที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร หมายถึง สภาพการถือครองที่ดินซึ่งเกษตรกรใช้ในการประกอบเกษตรกรรมหลักของตน จำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ ที่ดินของตนเอง เช่าผู้อื่นหรือผู้อื่นให้ทำ และเช่าบางส่วน

6.5 รายได้ของครอบครัว หมายถึง รายได้โดยเฉลี่ยต่อปีของสมาชิกทุกคนในครอบครัวรวมกัน ทั้งรายได้ที่เป็นรูปตัวเงินหรือไม่ได้เป็นตัวเงินแต่สามารถคิดเป็นจำนวนเงินได้ที่เกษตรกรที่ทำการศึกษาระเมินออกมาของแต่ละครอบครัว

6.6 แหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตร หมายถึง ทุนที่ใช้ทำอาชีพการเกษตรของครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกเป็นแหล่งทุนในระบบ เช่น เงินกู้จากธนาคารพาณิชย์ แหล่งทุนนอกระบบ เช่น เงินกู้กองทุนของชุมชน เงินกู้จากเพื่อนบ้าน แหล่งทุนเป็นของตนเอง

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่ศึกษาคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ คาดว่าจะเกิดประโยชน์ต่อครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

7.1 ด้านการปฏิบัติ

ผลงานวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวเกษตรกรในการรับรู้ถึงระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรใน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจด้านสุขภาพจิตใจ อารมณ์ ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านชีวิตชุมชนซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ตลอดจนนำไปใช้ในพื้นที่ตำบลอื่น ๆ ต่อไป

7.2 ด้านวิชาการ

ผลงานวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นแนวทางในการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในด้านที่มีปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ สำหรับการทบทวนวรรณกรรมนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าตำราแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. สภาพพื้นที่การเกษตรจังหวัดนครสวรรค์
2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
  - 2.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต
  - 2.2 ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต
  - 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน
3. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต
  - 3.1 มาตรฐานวัดคุณภาพชีวิต
  - 3.2 การพัฒนามาตรวัดคุณภาพชีวิตในประเทศไทย
  - 3.3 รายละเอียดเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก
  - 3.4 ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของ WHO ชุด 100 ตัวชี้วัด

(WHOQOL -100)

- 3.5 การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตฉบับย่อ (WHOQOL - BREF)
- 3.6 การนำเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต (WHOQOL -100 และ WHOQOL – BREF

ไปใช้)

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพพื้นที่การเกษตรจังหวัดนครสวรรค์

1.1 สภาพทั่วไป

จังหวัดนครสวรรค์ มีเนื้อที่ประมาณ 9,597 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,998,545 ไร่ ในเชิงภูมิศาสตร์จังหวัดนครสวรรค์ถูกจัดเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือ หรือเป็นภาคเหนือตอนล่างติดต่อกับเขตภาคกลาง ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปจึงเป็นพื้นที่ราบลุ่ม

ตรงกลางคล้ายแอ่งกระทะและลาดชันสูงขึ้นเป็นพื้นที่ดอน ทางด้านทิศตะวันตกและตะวันออก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย 30 เมตร ดังนั้นพื้นที่การเกษตรในจังหวัดนครสวรรค์ จึงมีความแตกต่างกัน โดยส่วนหนึ่งจะเป็นพื้นที่ทำนา และพื้นที่อีกส่วนหนึ่งจะเป็นพื้นที่เกษตร สำหรับการทำไร่ ปัจจุบันจังหวัดนครสวรรค์เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ในฐานะเมือง ชุมชนทางธุรกิจของภาคเหนือตอนล่างและประตูสู่ภาคเหนือตอนบน และเป็นเมืองต้นแม่น้ำ เจ้าพระยาทั้งนี้เนื่องจากแม่น้ำปิงและแม่น้ำน่านไหลมาบรรจบที่ตำบลปากน้ำโพ บริเวณด้านหน้า เชื้อนต้นเมืองเป็นจุดรวบรวมของแม่น้ำสองสายดังกล่าวจะมองเห็นถึงความแตกต่างของสายน้ำ ทั้งสองได้อย่างชัดเจนกล่าวคือ แม่น้ำน่านจะมีสีค่อนข้างแดงและแม่น้ำปิงจะเป็นสีค่อนข้างไปทาง เหลือง เมื่อมาบรรจบรวบกันและจึงค่อย ๆ รวมตัวเข้าด้วยกันกลายเป็นแม่น้ำสายใหญ่เป็นสาย สำคัญของประเทศไทย ไหลผ่านจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางไปจนถึงกรุงเทพมหานครและออก อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรปราการ มีความยาวประมาณ 370 กิโลเมตร และมีบึงบอระเพ็ดซึ่งเป็น บึงน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยมีเนื้อที่ประมาณ 132,737 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอท่าตะโก และอำเภอชุมแสง มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชน้ำ นกน้ำนานาชนิดและเป็นที่อยู่อาศัยของปลาพันธุ์ต่าง ๆ

1.2 ศักยภาพของจังหวัดนครสวรรค์

1.2.1 สภาพพื้นที่ราบลุ่มบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิง ยม น่าน และเจ้าพระยา มีจำนวน มากเหมาะสมเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน ไร่ นาสวนผสมส่วนตอนกลางของจังหวัด เหมาะกับการทำอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม ยกเว้นด้านทิศตะวันตกแถบอำเภอแม่วงก์ ชุมตาบง แม่เป็น และด้านทิศตะวันออก แถบอำเภอไพศาลี ซึ่งเป็นพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่และทุ่ง หญ้าเลี้ยงสัตว์

1.2.2 พืชเศรษฐกิจหลายชนิดที่มีประสิทธิภาพการผลิตสูง เช่น ข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ข้าวฟ่าง ฯลฯ

1.2.3 จังหวัดนครสวรรค์ มีตลาดกลางข้าวเปลือกที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ โดยมี ทำข้าวและโรงสีขนาดใหญ่จำนวนมาก

1.2.4 เป็นแหล่งตลาดกลางพืชไร่แหล่งใหญ่ในภาคกลางและภาคเหนือ ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อย ถั่วต่าง ๆ และมันสำปะหลัง

1.2.5 เป็นศูนย์กลางคมนาคมทางบกที่สำคัญจากภาคเหนือตอนล่างไปสู่ภาคเหนือ ตอนบน ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นอกจากนี้ จังหวัดนครสวรรค์ยังมีศักยภาพในด้านอื่น ๆ อีกหลายด้าน เช่น เป็น ศูนย์กลางการศึกษา เป็นศูนย์กลางการเงิน การบริการที่สำคัญในภาคเหนือตอนล่าง เป็นต้น

1.3 สภาพปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาการเกษตร

1.3.1 ด้านการผลิต

- 1) ต้นทุนการผลิตสูง
- 2) ผลผลิตตกต่ำ
- 3) ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร

1.3.2 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 1) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
- 2) ป่าไม้ถูกทำลาย
- 3) ขาดแคลนแหล่งน้ำ
- 4) ศัตรูพืชระบาด

1.3.3 ด้านการตลาด

- 1) ราคาผลผลิตไม่แน่นอน
- 2) ระบบตลาดเป็นของผู้ซื้อ ทำให้เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาขายได้

1.3.4 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร

- 1) หนี้สินนอกระบบมีมาก
- 2) ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิต
- 3) ความยากจน

1.4 สภาพการถือครองที่ดินของจังหวัด

พื้นที่ทั้งหมด	5,998,545	ไร่
พื้นที่ถือครองทางการเกษตร	4,718,307	ไร่
- พื้นที่ทำนา	2,867,371	ไร่
- พื้นที่ทำไร่	1,570,998	ไร่
- พื้นที่ไม้ผล ไม้ยืนต้น	126,077	ไร่
- พื้นที่พืชผัก และอื่น ๆ	53,097	ไร่
- พื้นที่เลี้ยงสัตว์	69,555	ไร่
- พื้นที่ประมงเพาะเลี้ยงและอื่นๆ	1,311,447	ไร่

พื้นที่ทำนาของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอ
บรรพตพิสัย อำเภอชุมแสง อำเภอท่าตะโก อำเภอหนองบัว
พื้นที่ทำไร่ของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอตากฟ้า
อำเภอแม่วงก์ อำเภอตากลิ อำเภอพยุหะคีรี

พื้นที่ไม่ผลไม่ยืนต้นของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่อยู่ในเขต
อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอเมือง อำเภอชุมแสง อำเภอพยุหะคีรี อำเภอแม่वंก์ อำเภอโกรกพระ

1.5 สภาพการใช้น้ำเพื่อการเกษตร

- น้ำชลประทาน	430,733	ไร่
- สูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า	100,352	ไร่
- แหล่งน้ำอื่น ๆ (หนอง, คลอง, บึง)	522,332	ไร่

1.6 จำนวนคร้วเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ 15 อำเภอ

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนคร้วเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ 15 อำเภอ

อำเภอ	จำนวน (คร้วเรือน)
1. เมืองนครสวรรค์	12,232
2. ตากสิน	9,394
3. ลาดยาว	11,632
4. บรรพตพิสัย	12,092
5. หนองบัว	10,481
6. ท่าตะโก	14,228
7. ชุมแสง	9,757
8. พยุหะคีรี	7,818
9. ตากฟ้า	6,833
10. ไผ่ศาลี	10,189
11. โกรกพระ	5,747
12. แก้วเลี้ยว	4,769
13. แม่वंก์	9,280
14. แม่เป็น	3,347
15. ชุมตาบง	3,401
รวม	131,200

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์ (พฤษภาคม พ.ศ. 2551)

2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

2.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการให้เกิดขึ้นและส่งผลไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม รวมถึงประเทศ และระดับโลก จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานทุกประเภทที่เกี่ยวกับการพัฒนา เช่น พัฒนาชุมชน สังคม เศรษฐกิจของประเทศ จะมีจุดมุ่งหมายปลายทางคือมุ่งพัฒนาให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี คุณภาพชีวิตจึงเป็นคำที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด

สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล และคณะ (2540 : 5) ได้รวบรวมคำนิยามคุณภาพชีวิตของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศไว้ ดังนี้

“Campbell (1976) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตคือ ความสุข ความพึงพอใจ และความหวังของแต่ละบุคคลที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่

Liu (1975) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ความผาสุก คือ การกินดีอยู่ดี มีสุขของคนภายในสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ Meeberg (1993) มีความเห็นว่า คุณภาพชีวิตนั้นมีความหมายเช่นเดียวกับความพึงพอใจในชีวิต (life satisfaction) และความผาสุก (well-being) นั้นเอง

องค์การอนามัยโลก (The WHOQOL group, 1994) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิตเป็นมโนทัศน์หลายมิติที่ประสานการรับรู้ของบุคคลในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านระดับความเป็นอิสระไม่ต้องพึ่งพา ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความเชื่อส่วนบุคคลภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยม และเป้าหมายในชีวิตของแต่ละบุคคล

สุนน อมรวิวัฒน์ (2525 : 119) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นชีวิตที่อยู่รอด อยู่ดี อยู่อย่างมีหลักการและบุคคลนั้นสามารถปรับตัว และแก้ไขปัญหาได้ เพื่อดำเนินชีวิตไปอย่างสงบตามอัตภาพ

นิพนธ์ คันธเสวี (2526 : 85) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิด และจิตใจ ดังนั้น “คุณภาพชีวิต” ก็คือ ชีวิตที่ดี มีความสุขทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ตามควรแก่อัตภาพและสภาวะ

อนุชาติ พวงสำลี, อรทัย อาจอ่ำ (2539 : 61) ได้สรุปว่า “คุณภาพชีวิต” เป็นระดับของการมีชีวิตที่ดี ความสุข ความพึงพอใจในชีวิตเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม

องค์การ UNESCO (1993) ได้นิยามคำว่า คุณภาพชีวิตไว้ในชุดฝึกอบรมทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมและระดับความพึงพอใจในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์

โดยสรุปแล้ว คุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับการมีชีวิตที่ดี มีความสุข และความพึงพอใจในชีวิตทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ และการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคมเป็นการประสานการรับรู้ของบุคคลในด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม ภายใต้วฒนธรรม ค่านิยม และเป้าหมายในชีวิตของแต่ละคน”

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอื่น ๆ ได้พยายามให้คำนิยามความหมายคุณภาพชีวิตไว้เพิ่มเติมอีก ได้แก่

ไกรวุฒิ ช่วยสถิต (2541:17) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ความพึงพอใจในชีวิตที่เป็นสุข มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีชีวิตอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดี มีการพักผ่อนหย่อนใจที่เพียงพอ มีความพร้อมและสามารถที่จะดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมทางสังคม สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาที่สลับซับซ้อนได้และสามารถดำเนินชีวิตวิธีการที่ชอบธรรมเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนพึงประสงค์ได้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

ศิริ สามสุโพธิ์ (2543 : 57) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสมไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสามารถดำรงชีวิตที่ชอบธรรม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยม สังคม ตลอดจนแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ คุณภาพชีวิตแบ่งเป็น 3 ประการ คือ

1. ทางด้านร่างกาย คือ บุคคลจะต้องมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ อันเป็นผลตอบสนองมาจากปัจจัยพื้นฐาน

2. ทางด้านจิตใจ คือ บุคคลจะต้องมีสภาวะจิตใจที่สมบูรณ์ ร่าเริง แจ่มใส ไม่วิตกกังวล มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตตนเอง ครอบครัว และสังคมสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยในชีวิต

3. ทางด้านสังคม คือ บุคคลสามารถดำรงชีวิตภายใต้บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคมในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างปกติสุข

ศุมาลย์ รอดนางบัว (2551 : 2-3) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่ไม่เป็นภาระและก่อปัญหาทางสังคมเป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ มีความคิดและความสามารถที่จะดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองได้อย่างถูกต้อง แก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่สลับซับซ้อนได้ สามารถหาวิธีการอันชอบธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองพึงประสงค์ ภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

จากความหมายและนิยามดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิต คือสภาพชีวิตของบุคคลที่มีความสุข มีร่างกายที่สมบูรณ์ มีสุขภาพจิตที่ดี มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองและบุคคลในครอบครัวได้ มีความพึงพอใจต่ออาชีพอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ

2.2 ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

มาสโลว์ (Maslow 1970:69-80) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการมีสมมติฐานว่า มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อความต้องการอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจ ความต้องการอื่น ๆ ก็สูงขึ้นไป ความต้องการอีกอย่างหนึ่งก็จะเกิดขึ้นได้ “ความต้องการของมนุษย์จะเป็นไปตามลำดับขั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกายเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการการพักผ่อน และความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการทางด้านความปลอดภัยเป็นความรู้สึกที่ต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าและความอบอุ่นใจ

3. ความต้องการทางด้านความรัก ความเป็นเจ้าของ เมื่อความต้องการทางด้านร่างกายและความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการทางด้านสังคมก็จะต้องเริ่มเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล เป็นความต้องการที่สังคมยอมรับตนเข้าเป็นสมาชิกได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ ได้รับความเป็นมิตร และความรักจากเพื่อนร่วมงาน

4. ความต้องการมีเกียรติยศและชื่อเสียงเป็นความต้องการขั้นสูง ซึ่งได้แก่ ความต้องการอำนาจ ความสำเร็จ สถานภาพสูง ชื่อเสียง การยกย่อง เป็นต้น ความต้องการชนิดนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ความภูมิใจในตัวเองกับการที่ผู้อื่นให้การยกย่องให้เกียรติยศหรือได้รับการยกย่องจากผู้อื่น

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิดเป็นความต้องการระดับสูงสุดเป็นความต้องการที่ยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่าง ตามความลึกลับนึกคิดของตนเองเป็นความต้องการที่ยากแก่การเสาะแสวงหามาได้

องค์การยูเนสโก (The UNESCO, 1980 : 4) ได้กำหนดองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ 5 ด้าน คือ

1. มาตรฐานการดำรงชีพ (Standard of Living) ได้แก่มาตรฐานความเป็นอยู่เกี่ยวกับสุขภาพสุขภาพอนามัย การศึกษา ที่อยู่อาศัย อาหาร รายได้ การประกอบอาชีพ การบริการทางสังคมต่าง ๆ
2. ภาวะประชากร ได้แก่ ขนาด การกระจาย และการเปลี่ยนแปลงทางประชากร
3. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Factors) ได้แก่ ระดับสังคม การเมือง การปกครอง ค่านิยมและแบบแผนของการใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต
4. กระบวนการพัฒนา (Process of Development) เช่น การค้า อุตสาหกรรม ความช่วยเหลือจากต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
5. ทรัพยากร (Resources) พิจารณาได้จาก ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ อาหาร เงินทุน เทคโนโลยีต่าง ๆ

เสรี พงศ์พิศ (2536 อ้างถึงใน อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ 2541 : 186) กล่าวถึง ดัชนีเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

1. มีความพร้อม ความสำนึก และความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
  2. ไม่มีความทุกข์ยาก ขาดแคลน ความเจ็บไข้ ความไม่รู้
  3. มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา
  4. มีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อก่อให้เกิดความสงบในครอบครัว
  5. มีหลักศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิตใจ
  6. ใช้จารีต ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
  7. มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงใจกระบวนการพัฒนาและแก้ปัญหา
  8. มีอำนาจในการคิดวิเคราะห์
  9. ตระหนักและเห็นคุณค่าของศักยภาพของตนเองที่จะนำไปใช้ในการพัฒนา
  10. มีความคิดสร้างสรรค์ อดทนในการพัฒนา
  11. การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ช่วยเหลือเกื้อกูล พึงพาซึ่งกันและกัน
- สุมาลัย รอดนางบัวช (2551:1-2) ให้แนวคิดคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ดังนี้
1. การมีชีวิตที่ดี (Good-Life) หมายความว่ารวมไปถึงตั้งแต่เกิดในครอบครัวที่ดี ได้รับการเลี้ยงดูที่ดี มีการศึกษาดี มีงานทำที่ดี สภาพแวดล้อมที่อยู่ดี อยู่ในที่ที่มีสาธารณูปโภคต่าง ๆ ดีมีความปลอดภัยตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ

2. การกินคืออยู่ดีมีสุข (Well-being) หมายความว่ารวมไปถึง การได้มีที่อยู่อาศัยที่ดี (โดยไม่จำเป็นต้องหรูหรา ราคาหลายล้าน) การได้กินอาหารที่ดี ถูกหลักโภชนาการ การได้รับดูแลรักษาดี เมื่อได้รับความเจ็บป่วย

3. การดำรงชีวิตอยู่ด้วยการมีสุขภาพที่สมบูรณ์และมีความมั่นคง ซึ่งครอบคลุมถึงด้านต่าง ๆ ได้แก่

3.1 สุขภาวะทางกาย (Physical Well-being) คือ ภาวะ การรับรู้และดำรงรักษาสุขภาพร่างกายให้มีความแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข โดยมีการปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพต่าง ๆ เพื่อรักษาสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์

3.2 สุขภาวะทางอารมณ์ (Emotional Well-being) คือ ภาวะ การรับรู้ของสภาพอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น และสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์

3.3 สุขภาวะทางสังคม (Social Well-being) คือ ภาวะการรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมของตนเองกับบุคคลอื่นทั้งในกลุ่มเพื่อนร่วมงานและต่อสาธารณชน

3.4 สุขภาวะทางจิตวิญญาณ/ปัญญา (Spiritual Well-being/Internal Wisdom) คือ ภาวะการรับรู้เรื่องของความรู้สึกสุขสงบ มีความพึงพอใจในการดำรงชีวิตอย่างมีเป้าหมาย เข้าใจธรรมชาติและความเป็นจริงของชีวิต รวมทั้งการมีสิ่งยึดเหนี่ยวที่มีความหมายสูงสุดในชีวิต

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐาน

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2528 : 4-5) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานของคนไทยในปัจจุบันว่ามี 9 ประการคือ

1. ประชาชนในครอบครัว ได้กินอาหารถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย (อาหารดี) มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 3,000 กรัมขึ้นไป เด็ก 0-5 ปี ไม่ขาดสารอาหาร (ขาดสารอาหารระดับ 1, ขาดสารอาหารระดับ 2, ขาดสารอาหารระดับ 3) เด็ก 6-14 ปี ได้รับสารอาหารครบ คราวเรือนไม่กินอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่ดิบ หรือสุกๆ ดิบ ๆ คราวเรือนกินอาหารที่มีฉลาก อย.

2. ประชาชนในครอบครัวมีที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (มีบ้านอาศัย) มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ คราวเรือนมีที่อยู่อาศัยคงทน 5 ปี คราวเรือนจัดบ้านถูกสุขลักษณะ คราวเรือนมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล คราวเรือนมีน้ำดื่มเพียงพอ คราวเรือนไม่ถูกรบกวนจากสิ่งรำคาญ

3. ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงการบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ (ศึกษานามัยถ้วนทั่ว) มี 12 ตัวบ่งชี้ คือ หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด หญิงตั้งครรภ์ได้รับการทำคลอดและดูแลหลังคลอด เด็กต่ำกว่า 1 ปี ได้รับวัคซีนครบ เด็กประถมได้รับวัคซีนครบ

ครัวเรือนมีความรู้เรื่องโรคเอดส์ ครัวเรือนรู้จักวิธีป้องกันโรคเอดส์ เด็ก 3-6 ปี ได้รับการเลี้ยงดู ถูกต้อง เด็กวัยประถมศึกษาได้เข้าเรียนภาคบังคับ เด็กจบภาคบังคับได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา เด็กไม่ได้เรียนต่อได้รับการฝึกอาชีพ คนอายุ 14-50 ปี อ่านออกเขียนได้ ครัวเรือนได้รับข่าวสารครบ

4. ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน (ครอบครัวปลอดภัย) มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ ครัวเรือนปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ครัวเรือนปลอดภัยจากอุบัติเหตุ

5. ประชาชนมีการประกอบอาชีพและมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต (รายได้ดี) 1 ตัวบ่งชี้คือ ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยอย่างน้อย คนละ 15,000 บาท/ปี

6. ครอบครัวสามารถคุมช่วงเวลา และจำนวนการมีบุตรได้ตามความต้องการ (มีลูกไม่มาก) มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ คู่สมรสใช้บริการคุมกำเนิด คู่สมรสมีลูกไม่เกิน 2 คน

7. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่และกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง และสังคม (อยากร่วมพัฒนา) มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ ครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่ม คนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ครัวเรือนร่วมรักษาสาธารณสุขสมบัติ และกิจกรรมการพัฒนา

8. ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจของตนเองให้ดีขึ้น (พาสู่คุณธรรม) มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ ครัวเรือนปฏิบัติศาสนกิจสม่ำเสมอ คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่ ครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณี คนสูงอายุได้รับการดูแล

9. ประชาชนมีจิตสำนึก และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและบำรุงสิ่งแวดล้อม (บำรุงสิ่งแวดล้อม) มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ ครัวเรือนได้ร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ครัวเรือนได้ร่วมกันป้องกันสิ่งแวดล้อม

จาก จปฐ. 9 ประการนี้ได้แยกเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ๆ รวม 37 ตัวบ่งชี้ (คณะกรรมการ อำนวยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท. 2537) เกณฑ์ที่กำหนดคุณภาพชีวิตตาม หลักการของ จปฐ. นั้นเป็นเกณฑ์ที่ทางรัฐบาลตั้งขึ้น เพื่อใช้เป็นมาตรการในการขอทรัพยากรมา พัฒนาท้องถิ่น ในเรื่องคุณภาพชีวิตนี้เป็นเรื่องเฉพาะเวลา และเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งประชาชนใน ท้องถิ่นควรจะมีส่วนร่วมในการกำหนด

3. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต

3.1 การจำแนกชนิดของเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม

เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมนั้น ได้มีการจำแนกหรือจัดหมวดหมู่แตกต่างกัน ออกไป ซึ่งเรื่องนี้ Miles (1985) อ้างใน สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล และคณะ 2540 : 7-8) กล่าวว่า

ความแตกต่างของเครื่องชี้วัดอยู่ที่ความพอใจที่จะนำไปใช้และการประยุกต์ใช้เพื่อจุดประสงค์อื่น ๆ ด้วย อย่างไรก็ตามเขาได้แบ่งเครื่องชี้วัดออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. Direct and By-product Data เป็นข้อมูลเชิงสถิติ หรือรายงานทางสังคมที่สำนักงานต่าง ๆ เก็บรวบรวมเอาไว้ เช่น ข้อมูลเชิงบริหาร ข้อมูลบุคลากรทางการศึกษา จำนวนนักเรียน คะแนนการสอบ เป็นต้น แม้จะต้องเพิ่มเติมแต่ข้อมูลที่มีอยู่ก็ถือเป็นเสมือนผลพลอยได้ (by-product data) ขณะเดียวกันข้อมูลเหล่านี้ก็สามารถใช้เป็นเครื่องชี้วัด โดยตรง (direct data) เพราะบางอย่างเป็นผลจากการสำรวจสภาพสังคม ซึ่งได้วางแผนในการเก็บรวบรวมไว้แล้ว

2. Input and Output Indicators เครื่องชี้วัดทั้งสองชนิดนี้ เกี่ยวข้องกับ by-product และ direct data กล่าวคือสถิติของสำนักงานจำนวนมากที่เกี่ยวกับกิจกรรมสำคัญทางสังคม ถือเป็นข้อมูลบริหารที่เป็น by-product เช่น สถิติการบริหารที่อธิบายถึงทรัพยากร การเงิน บุคลากร กิจกรรม ซึ่งจริง ๆ ก็มีเกือบทุกเรื่องยกเว้นปัญหาสังคม และเมื่อนำไปประยุกต์เพื่อวัดประเด็นทางด้านสวัสดิการ ข้อมูลเหล่านี้กลายเป็นเครื่องชี้วัดที่เป็นตัวป้อน สำหรับเครื่องชี้วัดที่เป็นผลผลิตนั้น เกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเน้นอนิจกรรมสังคมเกือบทุกอย่างต้องการตัวป้อนต่าง ๆ เพื่อจะทำให้เกิดผลผลิตด้วย

3. Objective and Subjective Indicators ข้อมูลเครื่องชี้วัดทางสังคมส่วนมากเป็นการวัดเชิงวัตถุวิสัย (Objective measures) รวมถึงรายงานพฤติกรรมต่าง ๆ สภาพสิ่งแวดล้อม รายละเอียดทางสถิติของข้อมูลเหล่านี้ได้จากผู้สังเกตที่ผ่านการอบรมอย่างดี และเชื่อถือได้ในทางตรงกันข้ามการวัดเชิงจิตวิสัย (Subjective measures) ขึ้นอยู่กับรายงานในสาระต่าง ๆ การประเมินผล การบอกเล่าตามความรู้สึก อารมณ์ ความตั้งใจของปัจเจกบุคคล ซึ่งมักเป็นข้อมูลจากสัมภาษณ์ และการวิจัยเชิงสำรวจ

4. System and Aggregated Indicators เครื่องชี้วัดที่เป็นระดับสากล (global indicator) เป็นเรื่องของการรายงานเกี่ยวกับมนุษยชาติ หรือสิ่งแวดล้อม โดยรวมมากกว่าสถิติข้อมูลหรือสภาพของกลุ่มหรือปัจเจกบุคคล กล่าวคือเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสาระต่าง ๆ ทางสังคม ส่วนเครื่องชี้วัดปัจเจกบุคคล (Aggregated individual indicators) ส่วนใหญ่เป็นสถิติง่าย ๆ ของปัจเจกบุคคล เช่น ข้อมูลรวม (การแต่งงาน การหย่าร้าง ฯลฯ) หรือค่าเฉลี่ย (เช่น ค่าเฉลี่ยของรายได้ที่ได้รับจากค่าจ้าง) บางอย่างเป็นเรื่องของอัตราส่วน (เช่น อัตราการตาย จำแนกตามอายุ) หรือเรื่องกระจาย (เช่น ความไม่เท่าเทียมในการเป็นเจ้าของที่ดิน) เป็นต้น

ถ้าใช้ตัวอย่างการจำแนกเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมที่สภาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP อ้างถึงใน UNESCO, 1993) เราจะพบรายละเอียดของเครื่องชี้วัดแต่ละชนิด ESCAP ได้เสนอแนะว่าเครื่องชี้วัดมี 3 กลุ่มคือ :-

1. เครื่องชี้วัดทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย GNP and GDP
2. เครื่องชี้วัดทางสังคมที่เป็นวัตถุวิสัย (Objective social indicators) ประกอบด้วย
  - สุขภาพ/โภชนาการ
  - การศึกษา/การเรียนรู้
  - ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
  - ชีวิตการทำงาน
  - หลักประกันทางสังคม
  - ความปลอดภัยส่วนบุคคลและความยุติธรรม
  - การใช้เวลาว่างและการใช้เวลา
  - การมีส่วนร่วมทางสังคม
  - เสรีภาพของมนุษย์
3. เครื่องชี้วัดทางสังคมที่เป็นจิตวิสัย (Subjective social indicators) ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับปฏิกิริยาของบุคคลและการรับรู้ ซึ่งถือว่าเป็นคุณภาพชีวิต ระดับการรับรู้เกี่ยวกับความสุข ความพึงพอใจในชีวิตเกี่ยวกับ

- การทำงาน	- สุขภาพ
- ชีวิตครอบครัว	- สิ่งแวดล้อม
- รายได้	- การใช้เวลาว่าง
- ที่อยู่อาศัย	- รัฐบาล

ตารางที่ 2.2 สรุปเครื่องชี้วัดสังคมและคุณภาพชีวิต

หน่วยงาน	ชื่อเครื่องชี้วัด	หมวด/ จำนวน	วิธีใช้	ผู้ใช้	ปีที่เริ่มใช้ (โดยประมาณ)
1. OECD	การวัดความเป็นอยู่ที่ดี (Measure of well-being)	5 หมวด	เพื่อวัดสาระต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ที่ดีของปัจเจกบุคคลและสังคม	นานาประเทศ (เพื่อจัดอันดับ)	1973
2. Office of Management and Budget, USA.	เครื่องชี้วัดทางสังคม	8 หมวด/65 ตัวชี้วัด	เพื่อวัดความเป็นอยู่ที่ดีของปัจเจกบุคคล ครอบครัว ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมและเป็นตัวบ่งชี้ระบบสังคม	สหรัฐอเมริกา	1973

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

หน่วยงาน	ชื่อเครื่องชี้วัด	หมวด/ จำนวน	วิธีใช้	ผู้ใช้	ปีที่เริ่มใช้ (โดยประมาณ)
3. อินเดีย	เครื่องชี้วัดเศรษฐกิจสังคม เพื่อการวางแผนพัฒนา	7 หมวด/64 ตัวชี้วัด	เพื่อวัดด้านเศรษฐกิจและสังคม นำมาจัดทำแผนพัฒนาประเทศ ระยะที่ 5	อินเดีย	1974
4. ฝรั่งเศส	เครื่องชี้วัดทางสังคม	4 หมวด ใหญ่/21 ตัวชี้วัดย่อย	นำเสนอเพื่อเตรียมการในการจัดทำ แผนพัฒนาประเทศ	ฝรั่งเศส	1974
5. เคนยา	เครื่องชี้วัดด้านการกระจายการพัฒนาสังคมของประเทศ	6 หมวด	เพื่อศึกษาการกระจายการพัฒนาประเทศ	เคนยา	1976
6. The Philippines Academy	เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต	9 หมวด/30 ตัวชี้วัด ใหญ่/19 ตัวชี้วัดย่อย	วัดความเป็นอยู่ที่ดีและคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคล	จัดทำในลักษณะโครงการวิจัย	1976
7. มาเลเซีย	เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต	12 หมวด/ 101 ตัวชี้วัด ย่อย	วัดคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวมและจัดทำเป็น “ดัชนีแบบ” รายงานประจำปีทางสังคม	มาเลเซีย (เพื่อการวางแผนพัฒนาประเทศ)	1976
8. UNSO (สำนักงานสถิติแห่งสหประชาชาติ)	UNSO “Guidelines”	12 หมวด/ 33 ตัวชี้วัด ย่อย	เป็นแนวทางของการพัฒนาเครื่องชี้วัดประเทศต่าง ๆ	UNSO และประเทศต่าง ๆ	1978
9. เยอรมันนี (German Research Society)	เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต	4 หมวด/33 ตัวชี้วัดย่อย	วัดคุณภาพชีวิตของประชาชน	German Research Society	1978 (และ 1980, 1984)

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

หน่วยงาน	ชื่อเครื่องชี้วัด	หมวด/ จำนวน	วิธีใช้	ผู้ใช้	ปีที่เริ่มใช้ (โดยประมาณ)
10. OECD	ดัชนีวัดความรู้ ระเบียบของ สังคม (Civil Disorder Index)	8 หมวด	ศึกษาความรู้ระเบียบ ของสังคมของประเทศ ต่าง ๆ และจัดอันดับ	OECD ศึกษา ในประเทศ ต่าง ๆ รวม 134 ประเทศ	1987
11. ESCAP	เครื่องชี้วัด คุณภาพชีวิต ของประเทศใน ภูมิภาคเอเชียแป ซิฟิก	9 หมวด/45 ตัวชี้วัดย่อย	เพื่อวัดสาระต่าง ๆ ที่ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต	ESCAP ของ ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค	1989
12. Office of Management and Budget, USA.	เครื่องชี้วัดทาง สังคม	8 หมวด/65 ตัวชี้วัด	เพื่อวัดความเป็นอยู่ที่ดี ของปัจเจกบุคคล ครอบครัว ซึ่งเป็น ผลผลิตสุดท้ายและ เป็นตัวป้อนสู่ระบบ สังคม	สหรัฐอเมริกา	1973
13. ESCAP	เครื่องชี้วัดการ พัฒนาใน ภูมิภาคเอเชีย ของ ESCAP	9 หมวด/97 ตัวชี้วัดย่อย	ศึกษาการพัฒนาและ จัดพิมพ์เป็นรายงาน โดยจัดอันดับการ พัฒนาด้านต่าง ๆ	ESCAP ของ ประเทศใน ภูมิภาค	1989
14. ESCAP	ดัชนีสถานภาพ สตรีในภูมิภาค ของ ESCAP	5 หมวด/20 ตัวชี้วัดย่อย	ศึกษาสถานภาพของ สตรีจากประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้	ESCAP ของ ประเทศใน ภูมิภาค	1990
15. UNDP	เครื่องชี้วัดการ พัฒนามนุษย์ (Human Development Index)	3 ตัวแปร พื้นฐาน/9 ตัวชี้วัดย่อย	จัดทำรายงานการ พัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมของประเทศ ต่าง ๆ ในโลกและจัด อันดับ	UNDP ประเทศ ต่าง ๆ	1990

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

หน่วยงาน	ชื่อเครื่องชี้วัด	หมวด/จำนวน	วิธีใช้	ผู้ใช้	ปีที่เริ่มใช้ (โดยประมาณ)
16. ออสเตรเลีย	เครื่องชี้วัด การพัฒนา	12 หมวด/48 ตัวชี้วัดย่อย (โดยประมาณ)	ศึกษาการพัฒนาทาง สังคมของประเทศ	ออสเตรเลีย	ฉบับที่ศึกษา จัดพิมพ์ปี 1994
17. เครื่องชี้วัด ความมั่นคงของ ชีวิตมนุษย์	UNDP	7 ด้าน	เพื่อชี้วัดความมั่นคง ของชีวิตมนุษย์	ประเทศ ต่าง ๆ	เสนอในปี 1994
18. WHO	เครื่องชี้วัด คุณภาพชีวิต	6 หมวด/100 ตัวชี้วัด	วัดคุณภาพชีวิตของ มนุษย์	WHO group ประเทศ ต่าง ๆ	เสนอในปี 1996

ที่มา : สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล และคณะ เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก
ชุด 100 ตัวชี้วัด และ 26 ตัวชี้วัด เชียงใหม่ : โรงพยาบาลสวนปรง 2540 หน้า 9-11

3.2 เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก

เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตชุด 6 องค์ประกอบ 100 ตัวชี้วัด ถูกพัฒนาขึ้นมาโดย
ทีมงาน WHOQOL group มี ดร.จอห์น ออร์ลีย์ นายแพทย์ใหญ่เป็นผู้นำในการพัฒนาเครื่องมือ
วัดคุณภาพชีวิตขึ้นมา ทีมงานจะประกอบด้วยศูนย์ปฏิบัติงานภาคสนามจำนวน 15 ประเทศ ในการ
พยายามสร้างเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างสากลไม่ว่าวัฒนธรรมของแต่ละ
ท้องถิ่นจะแตกต่างกันอย่างไร (สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล และคณะ 2540 : 11)

สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล และคณะ (2540 : 11-12) ยังได้อธิบายเพิ่มอีกว่า เหตุผล
ที่ WHO ต้องริเริ่มสร้างเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตก็เพราะว่า 1) หลาย ๆ ปีที่ผ่านมา การประเมิน
คุณภาพชีวิต มักจะมุ่งไปที่การวัดสุขภาพ, มักจะใช้ตัวบ่งชี้ทางสุขภาพที่เคยใช้กันมาก่อน เช่น อัตรา
การตาย, อัตราการเจ็บป่วย (เช่น ของ World Bank, 1993 ; WHO, 1991), มีการนับรวมไปถึง
ผลกระทบที่เกิดจากโรคภัย และความเสื่อมถอยในความสามารถที่จะดำเนินชีวิตประจำวันและ
พฤติกรรม (เช่น ใน Sickness Impact Profile ; Bergner, Bobbitt, Carter et al, 1981), การวัดการ
สำเนียงในเรื่องสุขภาพ (เช่น Nottingham Health Profile; Hunt, McKenna and McEwan, 1989)
และการประเมินสถานภาพที่สามารถทำงานได้/ทำงานไม่ได้ (เช่น the MOS SF-36, Ware, et al,
1993) เครื่องมือเหล่านี้ เริ่มต้นด้วยการแยกวัดผลกระทบที่เกิดจากการเจ็บป่วย ไม่ได้ใช้วัดคุณภาพ

ชีวิตโดยตรง ซึ่งถูกกล่าวว่าเป็น “การวัดที่ผิดเป้าหมายในเรื่องสุขภาพ” (Fallowfield, 1990) เหตุผลประการที่ 2) เครื่องชี้วัดสถานะทางสุขภาพ ส่วนมากถูกพัฒนามาจากทางอเมริกาเหนือและอังกฤษ และการแปลเครื่องมือเหล่านี้ไปใช้ในประเทศอื่น ๆ เป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลา และไม่เป็นที่พอใจด้วยหลาย ๆ เหตุผล (Sartorius and Kuyken, 1994 ; Kuyken, Orley, Hudelson and Sartorius, 1994) เหตุผลประการที่ 3 การรักษาทางการแพทย์ มีการใช้เครื่องมือ ที่เป็นเครื่องจักรกลมากขึ้น จะให้ความสำคัญเฉพาะการกำจัดโรคและอาการเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการที่จะนำเอารากเหง้าของความเป็นมนุษย์เข้ามาสู่กระบวนการดูแลสุขภาพ จากการเรียกร้องหาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต สำหรับใช้ในกระบวนการดูแลสุขภาพ ความสนใจจึงมุ่งไปในเรื่องของสุขภาพ, และผลของวิธีการรักษาจะเพิ่มความสนใจไปในเรื่องของความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) ของผู้ป่วย การเริ่มต้นพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตเกิดขึ้นจากความต้องการที่จะวัดคุณภาพชีวิตอย่างแท้จริงและจากข้อผูกมัดที่ต้องส่งเสริมสุขภาพและการดูแลรักษาสุขภาพอย่างองค์รวมให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

3.3 ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพของ WHO ชุด 100 ตัวชี้วัด (WHOQOL-100) มีหลายขั้นตอน

โดยขั้นตอนแรก จะเป็นการทำความเข้าใจในด้านแนวคิดต่าง ๆ นับตั้งแต่การกำหนดความหมายของคุณภาพชีวิต (QOL) และการเข้าสู่เครื่องมือวัด QOL ที่ใช้กันอย่างเป็นสากล คำจำกัดความสะท้อนให้เห็นมุมมองที่ว่า QOL หมายถึง การประเมินค่าที่เป็นจิตวิสัย (subjective) ซึ่งฝังแน่นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรม สังคม และสภาพแวดล้อม เพราะฉะนั้นนิยามของ QOL จะเน้นไปที่การรับรู้ในเรื่อง QOL ของผู้ตอบไม่ได้คาดหวังที่จะเป็นวิธีการที่จะวัดในรายละเอียดของอาการ โรคหรือสภาพต่าง ๆ แต่จะเป็นการประเมินผลของโรค และวิธีการรักษาที่มีผลต่อ QOL เป็นต้นว่า QOL ไม่สามารถจะพิจารณาให้เท่ากันได้ง่าย ๆ โดยอาศัยคำว่า “สภาวะของสุขภาพ” “วิถีชีวิต” “ความพึงพอใจในชีวิต” “สุขภาพจิต” หรือ “ความเป็นอยู่ที่ดี” โครงสร้างของ WHOQOL-100 นั้น คุณภาพชีวิตจะมีลักษณะที่เป็นหลายมิติ

ขั้นตอนที่สอง การสำรวจหาโครงสร้างของ QOL ใน 15 ศูนย์ภาคสนามที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันนำมาสร้างเป็นรายการ ตามพื้นที่/หัวข้อ ที่แต่ละศูนย์พิจารณาว่าใช้บ่งบอกถึง QOL ได้โดยจัดให้มีการอภิปรายกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ในกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญทางสุขภาพ, ผู้ป่วย และคนปกติ แต่ละศูนย์จะสร้างข้อคำถามสูงสุดไม่เกิน 6 ข้อ สำหรับใช้ทำการสำรวจในแต่ละหัวข้อที่ได้กำหนดเอาไว้ เพื่อให้การทำงานร่วมกันนี้เป็นสากลอย่างแท้จริง ศูนย์ภาคสนาม 15 ศูนย์ จะถูกเลือกมาจากทั่วโลกที่มีระดับความแตกต่างกันในด้านของอุตสาหกรรม, การให้บริการทางสุขภาพ, และสิ่งอื่น ๆ ที่จะเกี่ยวข้องกับ QOL (เช่น บทบาทของครอบครัว การรับรู้เรื่องเวลา การรับรู้ตัวเอง ศาสนาที่สำคัญ)

ขั้นตอนที่สาม ข้อคำถามจากศูนย์ต่าง ๆ ถูกนำมารวมกัน จัดกลุ่มข้อคำถามตามความหมายทางภาษาแล้วจะได้ทั้งหมด 236 ข้อคำถาม ครอบคลุม 29 หัวข้อ และนำเครื่องมือที่ได้นี้ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 300 คนในแต่ละศูนย์

หลังจากการนำไปทดสอบใน 15 ศูนย์ภาคสนามแล้ว คัดเลือกออกมาเพียง 100 ข้อคำถามโดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ ถือว่าเป็นเครื่องมือชี้วัดคุณภาพชีวิต 100 ตัวชี้วัดชุดสำหรับทดสอบภาคสนาม (WHOQOL – 100 Field Trial Version) ซึ่งจะประกอบด้วยหัวข้อทางคุณภาพชีวิต 24 หัวข้อ แต่ละหัวข้อมี 4 ข้อคำถาม และมีหัวข้อที่เกี่ยวกับคุณภาพและสุขภาพโดยรวม อีก 4 ข้อคำถาม เครื่องมือ WHOQOL – 100 ชุดสำหรับทดสอบภาคสนามนี้ ถูกนำไปทดสอบกับศูนย์แห่งใหม่ทั่วโลก โดยมีกรอบแนวคิดเบื้องต้นสำหรับ WHOQOL – 100 คือว่า 24 หัวข้อที่เกี่ยวข้องกับ QOL จะถูกจัดให้เป็น 6 องค์ประกอบ (domain) จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในภายหลังทีมงานของ WHO พบว่าการจัดเป็น 4 องค์ประกอบ (Domain) จะมีความเหมาะสมกว่า

3.4 การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตฉบับย่อ (WHOQOL – BREF)

เครื่องชี้วัด WHOQOL – 100 จะให้รายละเอียดของการวัดในแต่ละหัวข้อย่อย (Facet) ได้มาก เพื่อทำการหาข้อมูลให้ได้โดยเร็ว WHOQOL – BREF ฉบับทดลองใช้ จึงถูกพัฒนาขึ้นมาเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตที่มีขนาดสั้น ๆ โดยอาศัยข้อมูลจากการใช้เครื่องชี้วัด WHOQOL นำร่องในครั้งแรกและข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการใช้ WHOQOL – 100 ฉบับทดสอบภาคสนามที่รวบรวมมาจากศูนย์ภาคสนาม 20 ศูนย์จาก 18 ประเทศ เพื่อใช้ในครั้งนี้ เครื่องมือ WHOQOL – BREF จะประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 26 ข้อ เพื่อให้ได้เครื่องชี้วัดที่ครอบคลุมได้กว้างและนำไปใช้ได้ โดยจะทำการเลือกข้อคำถามเพียง 1 ข้อจากแต่ละหมวดใน 24 หมวด ที่อยู่ในเครื่องชี้วัด WHOQOL – 100 และรวมกับหมวดที่เป็นคุณภาพชีวิตและสุขภาพทั่วไปโดยรวมอีก 2 ข้อคำถาม เครื่องชี้วัด WHOQOL – BREF มีการจัดทำไว้ 19 ภาษาที่แตกต่างกัน

3.5 การนำเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต WHOQOL – 100 และ WHOQOL – BREF ไปใช้

เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตทั้งสองชนิด สามารถนำไปใช้ในการทดลองทางคลินิก ใช้หาค่าคะแนนพื้นฐาน (baseline scores) ในพื้นที่ ๆ ต้องการ และสามารถชี้วัดการเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพชีวิต เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาที่ใช้มาตรการอย่างหนึ่งอย่างใด ทั้งยังคาดหวังว่า เครื่องมือชี้วัดคุณภาพชีวิต WHOQOL จะมีประโยชน์อย่างยิ่งในกรณีที่มีการดำเนินของโรคนั้น ๆ ดูเหมือนว่าอาการจะดีขึ้นหรือรุนแรงขึ้นเพียงบางส่วน และในกรณีที่การรักษาอาจจะเป็นการบรรเทาอาการให้ดีขึ้นมากกว่าจะเป็นการรักษาให้หายขาด

สำหรับการวิจัยเชิงระบาดวิทยา เครื่องชี้วัด WHOQOL จะให้รายละเอียดข้อมูลคุณภาพชีวิตที่รวบรวมได้จากประชากรเฉพาะกลุ่ม ช่วยให้เข้าใจโรคที่เจ็บป่วย และช่วยในการพัฒนาวิธีการรักษาให้ดีขึ้น การศึกษาระบาดวิทยาในหลายๆ ประเทศโดยใช้เครื่องมือ WHOQOL - 100 และ WHOQOL - BREF เพื่อวิจัยหา QOL จากหลายๆ ท้องที่ เนื่องจาก WHOQOL - BREF มีความเป็นสากลในการวัด จึงเป็นการเปิดโอกาสให้สามารถนำข้อมูลมาอภิปรายกันได้ ซึ่งหากศึกษา QOL เพียงที่เดียวก็ไม่เกิดโอกาสเช่นนี้ (Sartorius and Helmchen, 1981) ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาเปรียบเทียบ QOL จะต้องใช้เครื่องมือที่มีความสามารถเป็นสากล สามารถเปรียบเทียบคะแนนกันได้ โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของวัฒนธรรม ในบางครั้งการศึกษาข้อมูล QOL ที่ต้องใช้การสะสมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลจำนวนมากพอ โดยเฉพาะเมื่อศึกษาในเรื่องความผิดปกติที่พบได้น้อยมาก ก็จะใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายๆ จุด โดยการร่วมมือกันศึกษาจากหลายๆ ศูนย์สามารถช่วยให้มีข้อมูลมากเพียงพอ เพิ่มความมั่นใจว่าสิ่งที่ค้นพบจะเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น

ในทางคลินิกเครื่องชี้วัด WHOQOL จะช่วยให้แพทย์ตัดสินใจเกี่ยวกับพื้นที่ผู้ป่วยเกิดโรคได้มากที่สุดและช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษา ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศที่กำลังพัฒนาบางประเทศ ที่ทรัพยากรทางการแพทย์มีจำกัด เป้าหมายการรักษาเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตด้วยการบรรเทาอาการของโรค เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตสามารถบ่งชี้ถึงความเป็นไปได้ว่าการรักษานั้นได้ผลดีและเสียค่าใช้จ่ายน้อย (Olweny, 1992) WHOQOL-BREF ก็ให้ผลเช่นเดียวกันกับ WHOQOL แพทย์สามารถนำมาใช้ประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับของคุณภาพชีวิตจากการรักษาได้

เป็นที่คาดกันว่าในอนาคต WHOQOL-100 และ WHOQOL-BREF จะมีประโยชน์ในการวิจัยเพื่อวางนโยบายทางสุขภาพ เพราะเครื่องมือถูกพัฒนาขึ้นมาให้ใช้ได้ไม่จำกัดวัฒนธรรม ไม่จำกัดผู้ให้บริการ ทางแพทย์, ผู้ใช้และในแง่ของกฎหมาย ในแต่ละประเทศที่ยังไม่มีเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตใช้ สามารถมั่นใจในข้อมูลที่ได้จากการใช้ ซึ่ง WHOQOL จะบอกผลที่วัดได้จริงๆ

เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต WHOQOL-100 ประกอบด้วย ข้อคำถาม 2 ชนิด คือ แบบภาวะวิสัย (Perceived objective) และอัตวิสัย (self-report subjective) จะประกอบด้วยองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย (physical domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้

การรับรู้ถึงพลังกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องการนอนหลับ และพักผ่อนรวมทั้ง การรับรู้เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งการรับรู้เหล่านี้มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. ด้านจิตใจ (psychological domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถ ในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตน และการรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้าหรือกังวล เป็นต้น

3. ด้านระดับความเป็นอิสระของบุคคล (level of independence) คือ การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณไม่จำเป็นต้องพึ่งพายาต่าง ๆ หรือการรักษาทางการแพทย์อื่น ๆ เป็นต้น

4. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้เรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

5. ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัย และมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพ และสังคมสังเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่าคุณได้มีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น

6. ด้านความเชื่อส่วนบุคคล (spirituality religion / personal beliefs) คือ รวมไปถึงการรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อมั่นต่าง ๆ ของตน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิตมีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

ในปี 1996 The WHO group ได้นำเสนอ WHOQOL-100 เป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตที่เป็นสากล สามารถนำไปใช้ในประเทศต่าง ๆ ได้ไม่จำกัดในด้านภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งในประเทศไทย กรมสุขภาพจิต (กิตติกร มีทรัพย์, 2537) ได้นำมาแปลเป็นภาษาไทย และหาความถูกต้องทางด้านเนื้อหา (content validity) โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แปลกลับไปเป็นภาษาอังกฤษอีกครั้ง และเขวาลักษณ์ กลิ่นหอม (2540) ได้นำ

เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต WHOQOL-100 ฉบับภาษาไทยที่แปลไว้นั้นมาใช้หาคุณภาพชีวิตของสมาชิกครอบครัว ผู้ป่วยจิตเภทที่พาผู้ป่วยมารับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่ หากค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค ได้เท่ากับ 0.89 และในปีเดียวกับ The WHO group ได้พัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตฉบับย่อ โดยใช้วิธีการทางสถิติวิเคราะห์หองค์ประกอบ (Factor analysis) เหลือเพียง 26 ตัวชี้วัด โดยข้อคำถามในฉบับย่อเป็นคำถามที่อยู่ในฉบับ 100 ตัวชี้วัด

3.6 การพัฒนามาตรวัดคุณภาพชีวิตในประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เริ่มจัดทำรายงานเครื่องชี้วัดทางสังคม (Social Indicators) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 มาจนถึงปัจจุบันมีลักษณะเป็นข้อมูลรายปี นอกจากนี้ยังได้ก่อตั้งโครงการพัฒนาสังคมขึ้นในปี พ.ศ.2523 เพื่อวิเคราะห์หาตัวแบบของการพัฒนาสังคมระยะยาว เพื่อให้ประชาชนไทยได้บรรลุถึงระดับคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมในระดับหนึ่ง ผลการดำเนินงานของโครงการดังกล่าวสามารถกำหนดขึ้นเป็น “ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)” ซึ่งใช้เป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทยเชิงปริมาณ และเริ่มรณรงค์ให้มีการพัฒนาความจำเป็นพื้นฐานอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้มี “โครงการปรีณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (พ.ศ.2528 – 2533)”

อย่างไรก็ตามจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการพัฒนา “ความจำเป็นพื้นฐาน” ขึ้นมานั้นก็เพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพของคนไทย โดยได้มีจุดเน้น ที่การสะสมองค์ความรู้ แต่เน้นที่ความสำเร็จของการนำไปประยุกต์ใช้เป็นสำคัญ

การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทย เริ่มจาก Orose Leelakulthanit (1989) นักวิชาการไทยได้ปรับปรุงแนวคิดเกี่ยวกับมิติต่าง ๆ ของชีวิตซึ่งเสนอโดย Day (1987) โดยเน้นการศึกษาหาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านการตลาดกับความพึงพอใจของบุคคลเท่านั้น ต่อมา สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ (2534) ได้ทำการวิจัย “การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทย” โดยใช้แนวความคิด สืบเนื่องมาจาก Day และ Orose Leelakulthanit และได้พยายามปรับปรุงเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทยให้มีความครบถ้วนและสมบูรณ์ขึ้นในแต่ละมิติ โดยจำแนกคุณภาพชีวิตออกเป็น 13 ด้าน คือ

1. ครอบครัว
2. การงาน
3. สังคม
4. พักผ่อน

5. สุขภาพ
6. สาธารณสุข
7. สินค้าบริการ
8. ความเชื่อศาสนา
9. ทรัพย์สิน
- 10.ตนเอง
- 11.ท้องถิ่น
- 12.รัฐบาล
- 13.ประเทศ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพยายามนำแนวคิดและเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกฉบับแปลภาษาไทยมาเป็นกรอบแนวคิดขั้นต้น ซึ่งตามแนวคิดนี้มองว่าองค์ประกอบของเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิต มี 6 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความเป็นอิสระของบุคคล ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านความเชื่อส่วนบุคคล แต่สำหรับแนวคิดของนักวิชาการไทย มักมององค์ประกอบของคุณภาพชีวิตมีความแตกต่างไปจากนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พยายามผสมผสานทั้งแนวคิดขององค์การอนามัยโลกและแนวคิดของนักวิชาการไทยทั้งหลายมาผสมผสานกัน รวมถึงนำแนวคิดและเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตที่เกิดจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมารวมด้วย

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องพอรวบรวมสรุปได้ ดังนี้
 ชิดชัย ไชยรัตน์ (2537) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบทของจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในชีวิตและปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตใน 3 ด้าน คือ ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านสุขภาพจิตและด้านความมั่นคงในครอบครัว หรือชีวิตสมรส ปัจจัยนั้นได้แก่รายได้ ระดับการศึกษา ความเชื่อทางศาสนา ทรัพย์สิน ภาวะผู้นำ องค์การทางสังคม และการติดต่อกับชุมชนภายนอกโดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จาก 3 หมู่บ้าน สุ่มตัวอย่างครอบครัวละ 1 คน จำนวน 200 ครอบครัว และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติใช้ในการวิเคราะห์ใช้สถิติเชิงพรรณนาคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติวิเคราะห์คือ ค่า Chi-square

จากการศึกษาพบว่าระดับความพึงพอใจในชีวิตและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบททั้ง 3 ด้าน ได้แก่ด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต และด้านความมั่นคงในครอบครัวหรือชีวิตสมรส ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงและปัจจัยที่ทำให้คุณภาพชีวิตของประชากรในชนบทดีขึ้น ประกอบด้วยรายได้ และความเชื่อทางศาสนา ส่วนปัจจัยอื่นแม้จะมีส่วนในการทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นบ้าง แต่ต้องมีการศึกษาและปรับปรุงต่อไป ดังนั้น การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบทควรให้ความสำคัญกับรายได้ ความเชื่อทางศาสนา และปัจจัยทางสังคม ซึ่งจะต้องหารูปแบบในการพัฒนาตามทางนั้นด้วย

วิษณุ มัลลยเวช (2538) ได้ที่การศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท: ศึกษากรณีอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาคุณภาพชีวิต 8 ด้าน อันได้แก่ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สภาพชีวิตชุมชน ชีวิตการทำงาน จิตวิญญาณนักประกอบการ การพักผ่อน และการใช้เวลาว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวิตการทำงาน ชีวิตในครอบครัว และสุขอนามัย โดยมีหน่วยในการวิเคราะห์ คือ หัวหน้าครัวเรือนและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,101 ราย จากทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจประชาชนเห็นว่าตนเองมีรายได้เพียงพอ มีความมั่นคงในอาชีพ ในด้านสภาพชีวิตในชุมชนประชาชนเห็นว่าชุมชนของตนมีความปลอดภัยด้านจิตวิญญาณ นักประกอบการอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการพักผ่อน และการใช้เวลากิจกรรมที่ประชาชนทำบ่อยในเวลาว่างจากการทำงาน ได้แก่ การดูโทรทัศน์ การฟังวิทยุ การทำงาน พิเศษเพื่อเพิ่มรายได้ และการปลูกพืชผักสวนครัวตามลำดัด ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ประชาชนเห็นว่าหมู่บ้านหรือชุมชนของตนไม่มีปัญหาสภาพแวดล้อมด้านชีวิตการทำงานประชาชนจะใช้เวลาพักผ่อนหลับนอนเฉลี่ยวันละ 4-8 ชั่วโมง ทำงานวันละ 8-12 ชั่วโมง โดยปกติจะไปทำงานและกลับบ้านในช่วงเวลาไม่แน่นอน และเห็นว่างานที่ทำนั้นไม่เสี่ยงต่อสุขภาพ ด้านชีวิตในครอบครัวส่วนใหญ่มีลักษณะครอบครัวแบบครอบครัวเดี่ยวและมีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวในมิติต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี มีเพียงมิติเดียวคือ การมีโอกาสไปเที่ยวด้วยกันอยู่ในเกณฑ์ไม่ดีนัก ด้านสุขอนามัยประชาชนส่วนใหญ่มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรจากน้ำฝน แหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคจาก บึง คลอง และแหล่งน้ำเพื่อบริโภคจากน้ำฝน นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาสุขภาพอนามัย และมีจิตสำนึกในการรักษาสุขภาพในเกณฑ์ดี

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตในทางจิตวิสัย ซึ่งหมายถึง จิตวิญญาณนักประกอบการและคุณภาพชีวิตจากวัตถุวิสัยอีก 7 ด้าน ในระดับปานกลาง นอกจากนี้

ผลการศึกษายังได้แสดงให้เห็นความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตทั้งทางวัตถุวิสัย และ จิตวิสัย

ศรีพ้อง จิตกรณกิจศิลป์ (2526) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้คุณภาพชีวิตของผู้อาศัย ในอาคารสงเคราะห์ของการเคหะแห่งชาติ เขตห้วยขวาง โดยใช้แบบสอบถามการรับรู้เกี่ยวกับ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดคุณภาพชีวิต 14 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และ สุขภาพพลานามัย ที่อยู่อาศัย รายได้ สิ่งอำนวยความสะดวกและสวัสดิการสังคม การมีงานทำ ชื่อเสียง เกียรติยศ สิทธิเสรีภาพ การศึกษา สังคมสิ่งแวดล้อม ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและ วัฒนธรรม และสอบถามการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตภายใต้สิ่งที่ กำหนดไว้อีก 30 ประการ ผลการวิจัยพบว่า ผู้อยู่อาศัยในอาคารสงเคราะห์ของการเคหะแห่งชาติ เขตห้วยขวาง รับรู้ว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นตัวกำหนดคุณภาพชีวิตอยู่ในเกณฑ์สูงและรับรู้การติดยาเสพติด สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การว่างงาน และการไร้ที่อยู่อาศัย ก็มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต มากเช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบการรับรู้เรื่องคุณภาพชีวิตตามตัวแปรด้านเพศอาชีพ รายได้ ระดับ การศึกษา และขนาดครอบครัว โดยส่วนรวมพบว่า ผู้อยู่อาศัยในอาคารสงเคราะห์มีการรับรู้ในเรื่อง ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดคุณภาพชีวิต และเรื่องสิ่งที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ไม่แตกต่างกัน ตามตัวแปรดังกล่าว

สุมาลี สันติพลวุฒิ (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : การวัด คุณภาพชีวิตของประชากรไทย และผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย โดยสร้างดัชนีคุณภาพ ชีวิตทางกายภาพ (The Physical Quality of life : PQLI) เพื่อวิเคราะห์ผลของภาวะเศรษฐกิจถดถอย ที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประเทศไทยโดยรวมในปี พ.ศ. 2521-2535 โดยเน้นผลที่มีต่อคุณภาพชีวิต ทางด้านสุขภาพอนามัย วิธีการศึกษาได้สร้างดัชนีชีวิตทางกายภาพแล้วกำหนดตัวแปรที่บ่งถึง คุณภาพชีวิตทางการศึกษา ด้านสุขอนามัย ด้านการมีงานทำ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สินและด้านสถาบันครอบครัว แล้วมีการวิเคราะห์อิทธิพลของการพัฒนาเศรษฐกิจต่อคุณภาพ ชีวิตของประชาชนและปัจจัยที่กำหนดคุณภาพชีวิตของประชากรไทยโดยชีวิตของประชากรไทย โดยใช้ การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน

ผลการศึกษา พบว่า ดัชนีคุณภาพชีวิต (PQLI) มีค่าเพิ่มขึ้นทุกปีในระดับภาคและในระดับ ประเทศ และรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพชีวิต ได้ มีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และนอกจากนี้พบว่าของภาวะเศรษฐกิจถดถอยมีการใช้ อัตรารายเงินเพื่อระดับสูงซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ที่จะทำให้ระดับของปัจจัยที่กำหนดคุณภาพชีวิตทางด้าน สุขภาพอนามัยลดต่ำลงส่งผลให้คุณภาพชีวิตต่ำลงด้วย

สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล และคณะ (2541) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของคนไทยในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2541 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจว่าคุณภาพชีวิตของประชาชนไทยเป็นอย่างไร และองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในด้านใดบ้างที่ยังเป็นปัญหากับประชาชนและควรได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น โดยทำการสำรวจปัญหาสุขภาพจิตในลักษณะของภาวะซึมเศร้า ภาวะเครียด ความคิดอยากฆ่าตัวตายและคิดฆ่าผู้อื่นของคนไทยในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำว่า เป็นอย่างไร เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย ภาวะเครียดภาวะซึมเศร้า ความคิดอยากฆ่าตัวตายและคิดฆ่าผู้อื่นรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจประชากรศึกษาคือ คนไทยที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป ทำการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มหลากหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปแบบวัดคุณภาพชีวิตฉบับย่อของ WHO แบบสอบถามความเครียด สวนปรุง แบบวัดอาการซึมเศร้าของเบค แบบสำรวจความคิดอยากฆ่าตัวตายและคิดฆ่าผู้อื่นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ โคลสแคว

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิง ร้อยละ 65.6 และเป็นชาย ร้อยละ 34.4 อายุเฉลี่ย 38-39 ปี สมรสแล้ว มีบุตรไม่เกิน 2 คน การศึกษาไม่เกินระดับชั้นประถมศึกษา อาชีพหลักเป็นเกษตรกร/ประมง ร้อยละ 64.1 รู้จักโครงการสุขภาพดีถ้วนหน้าของกระทรวงสาธารณสุข ร้อยละ 8.5 บอกว่ามีสมาชิกคนไหนคนใดในบ้านมีปัญหาการเจ็บป่วยทางจิต ร้อยละ 20.5 มีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับที่ดี คุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับดีสูงที่สุด รองลงมาคือด้านสุขภาพร่างกาย ระดับที่ไม่ดีที่สุด คือ คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 64.1 มีภาวะซึมเศร้าเบี่ยงเบนไปจากเดิม ร้อยละ 38.2 มีภาวะเครียดอยู่ในระดับสูงถึงรุนแรง ร้อยละ 7.6 มีความคิดอยากฆ่าตัวตายร้อยละ 86.4 รู้สึกได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ โดยเป็นปัญหาทางการเงิน ผลการวิจัย ครั้งนี้ นอกจากจะได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สนใจในเรื่องนี้แล้ว ยังเป็นสิ่งที่ชี้บ่งว่ามีประชาชนอีกจำนวนมากที่ยังต้องการดูแลช่วยเหลือ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และภาวะสุขภาพจิตให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ยังคงตกต่ำไปเรื่อย ๆ ผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพจิตของประชาชนจะรุนแรงยิ่งขึ้น

ทวีศักดิ์ วัฒนกุล (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง คุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้ยากจน ภายใต้งบกองทุนหมุนเวียนของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ศึกษากรณี : จังหวัด ฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการใช้ประโยชน์ในที่ดินการเกษตร ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรและผู้ยากจน ภายหลังจากที่ได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนหมุนเวียน เพื่อไถ่ถอน ซื่อคืนที่ดินหรือซื้อที่ดินเช่า รวมทั้งความคิดเห็นของผู้นานโยบายไปปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรและผู้ยากจนมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับที่สูงกว่าเดิมเป็นร้อยละ 42.3 ของประชากร

โดยเครื่องชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ทรัพย์สิน หนี้สิน รายได้ ค่าใช้จ่าย และความสุข
ด้านจิตใจ มีผลลัพธ์เพิ่มขึ้น รวมทั้งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเรียงลำดับความสำคัญ ดังนี้ คือ
พื้นที่ตั้งอำเภอที่เป็นที่อยู่อาศัยของเกษตรกร ระดับการศึกษา ขนาดของบุคคลในครัวเรือนและอายุ
ของหัวหน้าครัวเรือน นอกจากนี้สามารถสงวนที่ดินไว้ทำการเกษตร ตามวัตถุประสงค์ ของนโยบาย
รวมทั้งมีการถือครองที่ดิน นาข้าวกับที่ปลูกพืชไร่ เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 13.43 ไร่ พร้อมกับมีการทำ
ประโยชน์ในที่ดินคิดเป็นร้อยละ 84.6 ส่วนกรณีที่ไม่ได้ทำประโยชน์กับทำประโยชน์ไม่เต็มเนื้อที่
เนื่องจากเกษตรกรและผู้ยากจนขาดเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพการเกษตร ในด้านความคิดเห็นของผู้นำ
นโยบายไปปฏิบัติ พบว่า เป็นนโยบายที่ดี เพราะเป็นการแก้ปัญหาให้แก่เกษตรกรและผู้ยากจนได้
ตรงประเด็น และตรงกับความต้องการของเกษตรกร แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติต้องประสบปัญหา
อุปสรรค คือ เกษตรกรและผู้ยากจนบางรายสมคบกับเจ้าหน้าที่ทำหนังสือสัญญาเงินกู้เท็จ โดยมี
จำนวนเงินเกินกว่าที่เป็นจริง ๆ และบางรายคิดว่าเงินกู้เป็นของรัฐ เมื่อชำระหนี้ไม่ได้ในที่สุดรัฐก็
จะยกหนี้ให้ นอกจากนี้คณะอนุกรรมการช่วยเหลือเกษตรกร และผู้ยากจนในระดับอำเภอและระดับ
จังหวัด มาจากส่วนราชการต่าง ๆ ซึ่งไม่ทำความเข้าใจในบทบาทกับภารกิจและหน้าที่ จึงทำให้การ
ปฏิบัติงานไม่ราบรื่น เช่น การประνομหนี้ สำหรับในส่วนของรัฐบาล พบว่าการที่รัฐบาลไม่
ให้ความสนใจในการจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน ในขณะที่มีการนำนโยบาย
ไปปฏิบัติอย่างจริงจัง และขาดการประชาสัมพันธ์ในการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง
นักการเมืองมักอาศัยช่องทางในการเป็นรัฐบาลเข้ามาก้าวก่ายในการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ
ประจำ ซึ่งจะมีส่วนทำให้การจ่ายเงินกู้ช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจนเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์
ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้พบว่า การแก้ไขปัญหานี้ นอกกระบบ ควรจัดปัญหาที่ต้นเหตุคือ ควรจัด
ระบบงานสินเชื่อเกษตรกร ระบบการผลิตสินค้าเกษตร และระบบการตลาดสินค้าเกษตร ให้
สอดคล้องกัน ซึ่งจะส่งผลทำให้ราคาสินค้าเกษตรมีเสถียรภาพ ขณะเดียวกันรายได้ของเกษตรกรก็
จะมีความมั่นคง ปัญหานี้สินของเกษตรกรก็จะบรรเทาโดยอัตโนมัติ เพราะในปัจจุบันปัญหา
หนี้สินของเกษตรกรเปรียบเสมือน โรคภัยและมักจะเป็นการแก้ไขปัญหาก็ที่ปลายเหตุ ดังเช่นใน
ปัจจุบันที่แก้ไขปัญหานี้ในบางประเด็น จึงทำให้ไม่สามารถรักษาโรคภัยให้หายขาดได้ ดังนั้น
สมควรระดมผู้เชี่ยวชาญทุก ๆ ด้านร่วมมือกันผ่าตัดเพื่อรักษาโรคภัยนี้ให้ หายขาดจากสังคมไทย

สมจิต แคนสีแก้ว (2544) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องชุมชนช่วยชุมชนต่อการพัฒนา
คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตชุมชนชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน
คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ผู้สูงอายุในเขตชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทำการศึกษาที่ตำบลพระดัด อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น จำนวน 14 หมู่บ้าน การวิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ

1. ระยะเตรียมการพัฒนา มีขั้นตอนย่อย ได้แก่ ประชุมผู้นำชุมชน สำรวจคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ 14 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 25 - 30 คน รวม 360 คน โดยให้ผู้สูงอายุประเมินคุณภาพชีวิตตนเอง จากมาตรประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตของ cantril (1965)
2. ระยะวางแผน โดยนำกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (AIC) มาใช้ดำเนินการแก่ผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุข สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล รวม 170 คน เพื่อสรุปความต้องการของผู้สูงอายุ คือการมีสุขภาพแข็งแรง มีความรู้เรื่องการดูแลตนเอง และการศึกษาดูงานมีการอบรมหมอนวดแผนโบราณอบรมแกนนำชุมชน อบรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุโดยอาสาสมัครที่ผ่านการอบรมแกนนำผู้สูงอายุ
3. ระยะปฏิบัติการ ดำเนินโครงการ โดยมีการประชุมประเมินสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการกลุ่ม (Nominal Group Process)
4. ระยะประเมินผล โดยประเมินคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุรายบุคคล หลังดำเนินโครงการแล้วสรุปรูปแบบการส่งเสริมชุมชนช่วยชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุก่อนและหลังดำเนินโครงการอยู่ในระดับปานกลาง แต่พบว่าหลังดำเนินโครงการดีกว่าก่อนดำเนินโครงการ และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ส่วนสภาพปัญหาผู้สูงอายุทั้งตำบล ได้แก่ 1) ปัญหาสุขภาพ เช่น โรคปวดหลัง ปวดเอว ปวดขา ข้ออักเสบ ตาฟาง เบาหวาน 2) ปัญหาด้านสังคมเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาไม่มีงานทำ ไม่มีเงินใช้ สุขภาพจิตไม่ดี สมาชิกในครอบครัวทะเลาะวิวาท และใช้สิ่งเสพติด ครอบครัวมีหนี้สิน ขาดการดูแลด้านสุขภาพ และขาดแคลนของใช้ และเครื่องนุ่งห่ม การใช้กระบวนการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ทำให้เห็นศักยภาพของชุมชน ในการที่จะร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมมือกันดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างจริงจัง ภายหลังจากดำเนินโครงการต่าง ๆ ในชุมชนดังกล่าวทำให้มีหมอนวดแผนไทยและอาสาสมัคร ดูแลผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เพื่อให้บริการนวดและให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุในชุมชน ผู้สูงอายุมีกลุ่มออกกำลังกาย เช่น รำตะบองและถาดี่ดัดตน และผู้สูงอายุได้รับการดูแลสุขภาพจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัคร และเพื่อนผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง และยังคงอยู่แม้เสร็จสิ้นโครงการศึกษาวิจัยทั้งหมดดังกล่าว ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

กาญจนา ทองเกษม (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดอ่างทอง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงระดับคุณภาพชีวิต ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิต โดยได้ศึกษาคุณภาพชีวิตใน 8 ด้าน ประกอบด้วย ด้านครอบครัว ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านความเสมอภาค ด้านการใช้เวลาว่างและการพักผ่อน

ด้านความเชื่อทางศาสนา ด้านชีวิตทางสังคม และด้านตนเอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่กู้เงินกองทุน จำนวน 365 คน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนมากอายุ 41-50 ปี สมรสแล้ว การศึกษาจบระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิด 5,000 บาท กู้เงินจากกองทุน 15,001-20,000 บาท ระยะเวลากู้ 10-12 เดือน มีวัตถุประสงค์การกู้เพื่อประกอบอาชีพหลัก มีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ 501-1,000 บาท และมีเงินฝากสัจจะไม่เกิน 500 บาท เป็นส่วนใหญ่

ด้านคุณภาพชีวิตของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ใน 8 ด้าน พบว่า สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มีคุณภาพชีวิตในด้านครอบครัวสูง ส่วนด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านความเสมอภาค ด้านการใช้เวลาว่างและการพักผ่อน ด้านความเชื่อทางศาสนา ด้านชีวิตทางสังคม และด้านตนเองอยู่ในระดับปานกลาง และภาพรวมของคุณภาพชีวิตทั้ง 8 ด้าน พบว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง

ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่ทำให้คุณภาพชีวิตของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านแตกต่างกัน ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุสถานภาพสมรส อาชีพหลัก รายได้ จำนวนเงินกู้ วัตถุประสงค์ของการกู้ และเงินฝากสัจจะ

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตของคนชนบท หรือคนยากจนจากผลงานวิจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ไว้ ดังนี้

1. **ตัวแปรตาม** คือ การรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้แนวคิดและเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกฉบับแปลภาษาไทย ผสมผสานกับแนวคิดและเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของนักวิชาการและนักวิจัยชาวไทย เพื่อทำให้งานวิจัยมีความเหมาะสมกับสภาพของสังคมชนบทหรือสังคมเกษตรกรรมของประเทศไทย คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ในการวิจัยนี้จำแนกเป็น 7 ด้านย่อย คือ

1) ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความมั่นคงด้านการทำมาหากินของคน ความมั่นคงของอาชีพเกษตรกรรม ความรู้สึกพึงพอใจในอาชีพ และรายได้จากการประกอบอาชีพ

2) ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงสภาพความแข็งแรงทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของตนเอง

3) ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความเพียงพอในการนอนหลับพักผ่อน การมีเวลาพบปะสมาคมกับเพื่อนฝูง การมีเวลาเพียงพอให้ได้พักผ่อนในรูปแบบต่าง ๆ ตามสภาพของตนเอง

4) ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน หมายถึง ระดับความรู้สึกพึงพอใจ/สภาพการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของตนเองและครอบครัว ความรู้สึกปลอดภัยในการทำงาน

5) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความมั่นคงปลอดภัย ความเพียงพอ และความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกเชิงกายภาพ เช่น บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตในระดับชุมชน

6) ด้านชีวิตครอบครัว หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความมั่นคง ความอบอุ่น และความพึงพอใจต่อชีวิตครอบครัวของตน

7) ด้านชีวิตในชุมชน หมายถึง การรับรู้ถึงความมั่นคง และความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตในชุมชนที่ตนอยู่อาศัยในปัจจุบัน การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแสดงถึงความเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชุมชนที่อาศัย

2. **ตัวแปรอิสระ** คือ ปัจจัยคุณลักษณะของครอบครัวของเกษตรกรที่คาดว่าจะมีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่ผู้วิจัยจะนำมาจำแนกกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีคุณลักษณะเหล่านี้แตกต่างกัน ประกอบด้วย 5 ตัวแปร คือ

1) จำนวนสมาชิกในครอบครัว หมายถึง จำนวนบุคคลที่อยู่อาศัยร่วมกับเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่ทำการศึกษาดังกล่าวและต้องอาศัยพึ่งพาด้านเศรษฐกิจ สังกมจากครอบครัวที่ทำการศึกษา

2) ลักษณะการประกอบอาชีพ หมายถึง ลักษณะการประกอบอาชีพการเกษตรหลักของหัวหน้าครอบครัวที่ทำการศึกษา โดยจำแนกเป็นการทำนา ทำไร่หรือทำสวน ไร่นาสวนผสม และการเลี้ยงสัตว์

3) การถือครองที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร หมายถึง สภาพการถือครองที่ดินซึ่งเกษตรกรใช้ในการประกอบเกษตรกรรมหลักของตน จำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ ที่ดินของตนเอง เช่าผู้อื่นหรือผู้อื่นให้ทำ และเช่าบางส่วน

4) รายได้ของครอบครัว หมายถึง รายได้โดยเฉลี่ยต่อปีของสมาชิกทุกคนในครอบครัวรวมกัน ทั้งรายได้ที่เป็นรูปตัวเงินหรือไม่ได้เป็นตัวเงินแต่สามารถคิดเป็นจำนวนเงินได้ที่เกษตรกรที่ทำการศึกษาระบุออกมาของแต่ละครอบครัว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ใน 7 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ 2. ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ 3. ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ 4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับการทำงาน 5. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 6. ด้านชีวิตครอบครัว 7. ด้านชีวิตในชุมชน เพื่อนำไปสู่การตั้งสมมติฐานของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ทั้งหมด ดังนั้น ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงกำหนดกลุ่มประชากร คือ หัวหน้าครอบครัวเกษตรกร หรือตัวแทนหัวหน้าครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ทุกครอบครัว ตามข้อมูลของสำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า มีทั้งหมด 131,200 ครอบครัว

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.2.1 ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้าครอบครัวเกษตรกร หรือตัวแทนหัวหน้าครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ครอบครัวละ 1 คน จำนวน 15 อำเภอ ๆ ละ 1 ตำบล จำนวน 131,200 คน ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ของ Taro Yamane (Yamane, 1973 : 725 อ้างถึงในประกายรัตน์ สุวรรณ. 2548 : 327)

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดยแทนค่า $n =$ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$N =$ ขนาดของประชากร

$e =$ ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ 0.05

จากสูตรข้างต้น สามารถคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{131,200}{1 + 131,200 (0.05)^2} \\ &= 398.78 \end{aligned}$$

จากการคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 398.78 แต่เพื่อความสะดวกในการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ในการดำเนินกระบวนการวิจัย จึงขอให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็น 405 ตัวอย่าง อันถือเป็นจำนวนที่เชื่อถือได้ ในแง่การให้ข้อมูลและเหมาะสมกับความสามารถและความสะดวกของผู้วิจัย

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอำเภอและตำบล

ลำดับที่	อำเภอ	ชื่อบ้าน	ชื่อตำบล	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	เมือง	หนองแก่ง	นครสวรรค์คต	27
2	โกรกพระ	ในคลอง	โกรกพระ	27
3	พยุหะคีรี	เนินมะขามเอน	ยางขาว	27
4	บรรพตพิสัย	หนองปลาไหล	ค่านช้าง	27
5	ลาดยาว	ศรีทอง	ห้วยน้ำหอม	27
6	เก้าเลี้ยว	เนินโพธิ์	หนองเต่า	27
7	ชุมแสง	ไผ่สิงห์	ไผ่สิงห์	27
8	หนองบัว	เกาะแก้ว	หนองบัว	27
9	ท่าตะโก	โคตมูย	หัวถนน	27
10	ไพศาลี	หนองซ้อง	ลำโรงชัย	27
11	ตากฟ้า	เกษตรชัย	สุขสำราญ	27
12	ตากถี	หนองบัวตากถาน	ห้วยหอม	27
13	แม่วงก์	เขาจ๊กจั่น	เขาชนกัน	27

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับที่	อำเภอ	ชื่อบ้าน	ชื่อตำบล	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
14	แม่เปิน	สระสวัสดิ์	แม่เปิน	27
15	ชุมตาบง	ชุมตาบง	ชุมตาบง	27
รวม 15 อำเภอ		15 หมู่บ้าน	15 ตำบล	405

1.2.2 วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

สุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling)

ขั้นที่ 1 สุ่มเลือกตำบล

สำรวจตำบลจากข้อมูลสำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์ ข้อมูลจำนวนอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน คราวเรือน และประชากร ปี พ.ศ. 2551 พบว่ามีจำนวนตำบลทั้งหมด 128 ตำบล แล้วเลือกตำบลที่มีประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่/ทำสวน ไร่นา สวนผสม เลี้ยงสัตว์ ซึ่งจะมีหลายตำบลต่อ 1 อำเภอ ผู้วิจัยจึงสุ่มเลือกตำบลจากแต่ละอำเภอ ๆ ละ 1 ตำบล โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับฉลาก รายชื่อตำบล จำนวน 15 ตำบล ได้แก่ ตำบลนครสวรรค์ออก ตำบลโกรกพระ ตำบลยางขาว ตำบลด่านช้าง ตำบลห้วยน้ำหอม ตำบลหนองเต่า ตำบลไผ่สิงห์ ตำบลหนองบัว ตำบลหัวถนน ตำบลสำโรงชัย ตำบลสุขสำราญ ตำบลห้วยหอม ตำบลเขาชนกัน ตำบลแม่เปิน ตำบลชุมตาบง

ขั้นที่ 2 สุ่มเลือกครอบครัว

ให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบประจำตำบลในตำบลที่เลือกแล้วในขั้นที่ 1 โดยให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้เลือกครอบครัวประชากรเอง เพราะเจ้าหน้าที่จะรู้ข้อมูลของประชากรว่า ครอบครัวไหนมีศักยภาพในการที่จะให้ข้อมูลประเมินครอบครัวของตนเองได้ การสุ่มตัวอย่างในระดับครอบครัว จะเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) คือ พบประชากรในครอบครัวที่เป็นหัวหน้าครอบครัว หรือตัวแทนหัวหน้าครอบครัวคนใดคนหนึ่ง ครอบครัวละ 1 คน จำนวนตำบลละ 27 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง 405 คน ตามขนาดกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามจากเนื้อหา ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ทำวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความครอบคลุมเนื้อหา การรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรที่ต้องการวัดระดับ โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้น สำหรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลแบบสอบถามส่วนบุคคลและลักษณะของครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง คำตอบเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) จำนวน 9 ข้อ โดยถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกร ลักษณะการถือครองที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร แหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตร รายได้ของครอบครัว

ตอนที่ 2 ข้อมูลแบบสอบถามวัดการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ในด้านต่าง ๆ จำนวน 45 ข้อ แบ่งเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพทางจิตใจ อารมณ์ ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านชีวิตในชุมชน ซึ่งแต่ละข้อมีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ แบบ Likert's scale

5 หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตมาก

3 หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง

2 หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตน้อย

1 หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตน้อยที่สุด

การแปลผลผู้วิจัยได้จัดระดับของการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกร เป็น 5 ระดับ ใช้วิธีนำค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

ระดับคุณภาพชีวิตมากที่สุด	ค่าคะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	คะแนน
ระดับคุณภาพชีวิตมาก	ค่าคะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	คะแนน
ระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง	ค่าคะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	คะแนน
ระดับคุณภาพชีวิตน้อย	ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	คะแนน
ระดับคุณภาพชีวิตน้อยที่สุด	ค่าคะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	คะแนน

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) เพื่อตรวจสอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้น สามารถวัดได้ตรงตามความต้องการและครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาหรือไม่ โดยนำแบบสอบถามไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา จากนั้นจึงปรับปรุงแก้ไข แบบสอบถามตามที่อาจารย์แนะนำ ให้สรุป ก่อนนำไปทดสอบต่อไป

2.2.2 การหาความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสอบถาม โดยเอาแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปทดสอบกับครอบครัวเกษตรกรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้น นำแบบสอบถามในส่วนที่เป็นคำถามเกี่ยวกับการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรใน 7 ด้าน ไปวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Reliability coefficients) โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows ปรากฏว่าแบบสอบถามครอบครัวเกษตรกรมีค่าอัลฟา (Cronbach's Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งหมดทุกด้าน 0.91 และค่าความเชื่อมั่นรายด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการรับรู้ระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ มีค่า $\text{Alpha} = 0.90$
- 2) ด้านการรับรู้ระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์มีค่า $\text{Alpha} = 0.87$
- 3) ด้านการรับรู้ระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ มีค่า $\text{Alpha} = 0.93$
- 4) ด้านการรับรู้ระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานมีค่า $\text{Alpha} = 0.90$
- 5) ด้านการรับรู้ระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีค่า $\text{Alpha} = 0.87$
- 6) ด้านการรับรู้ระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร ด้านชีวิตครอบครัวมีค่า $\text{Alpha} = 0.88$
- 7) ด้านการรับรู้ระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร ด้านชีวิตในชุมชน มีค่า $\text{Alpha} = 0.89$

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ระหว่าง วันที่ 10 มีนาคม 2551 ถึงวันที่ 10 เมษายน 2551 และให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ขอนหนังสือเพื่อขออนุมัติเก็บข้อมูลการวิจัย และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถึงเกษตรจังหวัดนครสวรรค์

3.2 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือพร้อมแบบสอบถามไปยังอำเภอทุกอำเภอ พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบประจำตำบล ที่มีกลุ่มตัวอย่างเพื่อจะไปเก็บข้อมูลตามแบบสอบถามอำเภอละ 1 ตำบล ๆ ละ 27 คน และรวบรวมเก็บข้อมูลพร้อมตรวจสอบความครบถ้วนแล้วส่งให้สำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์

3.3 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจาก 15 อำเภอ ๆ ละ 1 ตำบล ๆ ละ 27 คน จำนวน 405 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความครบถ้วนของคำตอบอีกครั้ง พบว่ามีความสมบูรณ์ของคำตอบทุกฉบับ จึงเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อรวบรวมข้อมูลในระยะเวลาที่กำหนด และได้ข้อมูลตามต้องการแล้วนำไปลงรหัสบันทึกข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยแยกวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะของครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 วิเคราะห์ระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ใน 7 ด้าน โดยนำคะแนนรวมของแต่ละระดับมาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 ทดสอบสมมติฐานระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร ทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ (T-test One Sample) และ One Way ANOVA (F-test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์และเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่มีคุณลักษณะของครอบครัวเกษตรกรที่แตกต่างกันจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 405 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยขอเสนอสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวน
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
SS	แทน	ผลรวมของความแตกต่างยกกำลัง
Df	แทน	ค่าองศาอิสระ (Degree of freedom)
MS	แทน	ผลรวมของค่าเฉลี่ย (Mean Squares)
F	แทน	การทดสอบค่า เอฟ (F-test)
Sig.	แทน	ระดับนัยสำคัญ (Significant)

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็น 3 ตอน ตามลำดับ คือ

1. ลักษณะของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลลักษณะครอบครัวของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง
2. ระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์
3. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

2. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

เกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ เป็นหัวหน้าครอบครัว หรือตัวแทนหัวหน้าครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ครอบครัวละ 1 คน จำนวน 15 อำเภอ ๆ ละ 1 ตำบล ตำบลละ 27 คน รวมเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 405 คน เมื่อนำกลุ่มตัวอย่างมาจำแนกกลุ่มตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา
จำนวนบุตร

		(N = 405)	
ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	เพศชาย	266	65.70
	เพศหญิง	139	34.30
2. อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	5	1.20
	21 – 30 ปี	24	5.90
	31 – 40 ปี	126	31.10
	41 – 50 ปี	159	39.30
	51 ปีขึ้นไป	91	22.50
3. ระดับการศึกษา	ไม่ได้เรียน	85	21.00
	ประถมศึกษา	187	46.10
	มัธยมศึกษา	93	23.00
	ปวช./ปวส.	40	9.90

จากข้อมูลในตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา จำนวนบุตร พบว่า

- 1) เพศ เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นอัตราร้อยละ 65.70 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 34.30 เป็นเพศหญิง
- 2) อายุ เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 70.40 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มอายุ 41-50 ปี เป็นกลุ่มที่มีจำนวนมาก

ที่สุดคิดเป็นร้อยละ 39.30 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคือ กลุ่มอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.10 กลุ่มที่มีอายุน้อย (ต่ำกว่า 30 ปีลงไป) มีเพียงร้อยละ 7.10 เท่านั้น

3) ระดับการศึกษา เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 46.10 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยมีเกษตรกรอีกร้อยละ 21.00 เป็นผู้ไม่ได้เรียนหนังสือ และอีกร้อยละ 23.00 เป็นผู้จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีเพียงส่วนน้อยที่จบการศึกษามากกว่าชั้นมัธยมศึกษา

3. ลักษณะครอบครัวของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลลักษณะครอบครัวของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ลักษณะการถือครองที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร แหล่งทุนที่ใช้การประกอบอาชีพ และรายได้ของครอบครัว เพื่อนำมาใช้จำแนกกลุ่มเกษตรกร สำหรับการเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่มีลักษณะทางครอบครัวแตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ และจำแนกกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะครอบครัวของเกษตรกร

(N = 405)

ข้อมูลลักษณะครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1. จำนวนสมาชิกในครอบครัว 2 คน	45	11.10
3 คน	174	43.00
4 คน	186	45.90
2. ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา	178	44.00
ทำไร่/ทำสวน	94	23.20
ไร่นาสวนผสม	69	17.00
เลี้ยงสัตว์	64	15.80
3. ลักษณะถือครองที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร ของตนเอง	200	49.40
เช่าผู้อื่น/ผู้อื่นให้ทำ	106	26.20
เช่าบางส่วน	99	24.40
4. แหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตร ทุนของตนเอง	106	26.20
กู้ธนาคารพาณิชย์	82	20.20
กู้กองทุนของชุมชน	162	40.00
กู้จากเพื่อนบ้าน/กู้นอกระบบ	55	13.60
รวม	405	100.00
5. รายได้ของครอบครัว 40,001 – 60,000 บาท	75	18.50
60,001 – 80,000 บาท	148	36.50
80,001 – 100,000 บาท	131	21.40
100,000 บาทขึ้นไป	51	12.60

จากข้อมูลในตารางที่ 4.2 พบว่า

1) จำนวนสมาชิกในครอบครัว ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 4 คน โดยเกษตรกรร้อยละ 45.90 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4 คน อีกร้อยละ 43.0 ของกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คน ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 11.10 มีสมาชิกในครอบครัวเพียง 2 คนเท่านั้น

2) ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกร พบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ร้อยละ 44.00 ของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบเกษตรกรกรรมการทำนา อีกร้อยละ 23.20 ประกอบเกษตรกรกรรมการทำไร่หรือสวน ร้อยละ 17.00 ประกอบอาชีพทำไร่นาสวนผสม ส่วนอีกร้อยละ 15.80 ที่เหลือมีอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก

3) ลักษณะถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรในลักษณะเป็นที่ดินของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 49.40 ของกลุ่มตัวอย่าง รองลงมาเป็นที่ดินที่เช่าผู้อื่น/ผู้อื่นให้ทำ มีร้อยละ 26.20 นอกนั้นเป็นที่ดินเช่าบางส่วนในอัตราร้อยละ 24.40 ตามลำดับ

4) แหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตร เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะกู้กองทุนของชุมชนคิดเป็นร้อยละ 40.00 ของกลุ่มตัวอย่าง รองลงมาใช้ทุนของตนเอง ร้อยละ 26.20 นอกนั้นกู้ธนาคารพาณิชย์ กู้จากเพื่อนบ้าน/กู้นอกระบบ ในอัตราร้อยละ 20.20 และ 13.60 ตามลำดับ

5) รายได้ของครอบครัว เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 60,001 – 80,000 บาทต่อปี 60,001-80,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 36.50 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาได้ 80,001 – 100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 32.30 นอกนั้นมียาได้ 40,001 – 60,000 บาทต่อปี และ 100,000 บาท ในอัตราร้อยละ 18.50 และ 12.60 ตามลำดับ

4. คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์

การวัดระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ในที่นี้ผู้วิจัยวัดโดยใช้ข้อคำถาม จำนวน 45 ข้อ โดยจำแนกออกเป็น 7 ด้าน ดังที่กล่าวมาแล้ว ประกอบด้วยด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านชีวิตในชุมชน

ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ค่ามากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

มากที่สุด	5	คะแนน
มาก	4	คะแนน
ปานกลาง	3	คะแนน
น้อย	2	คะแนน
น้อยที่สุด	1	คะแนน

ส่วนการแปลค่าคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยดำเนินการ โดยนำคะแนนการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรฯแต่ละด้านมารวมกัน แล้วนำมาปรับให้อยู่ ในช่วงคะแนน 1 -5 คะแนน แล้วนำมาจำแนกกลุ่มตามระดับคุณภาพชีวิต โดยอิงเกณฑ์ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
1.00-1.80	คุณภาพชีวิตระดับน้อยที่สุด
1.81-2.60	คุณภาพชีวิตระดับน้อย
2.61-3.40	คุณภาพชีวิตระดับปานกลาง
3.41-4.20	คุณภาพชีวิตระดับมาก
4.21-5.00	คุณภาพชีวิตระดับมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ในแต่ละด้านและภาพโดยรวม มีดังนี้

4.1 คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ

ในที่นี้หมายถึง ระดับการรับรู้ของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ถึงความมั่นคงด้านการทำมาหากิน ความมั่นคงของอาชีพเกษตรกรและรายได้จากการประกอบอาชีพ ความรู้สึกพึงพอใจในอาชีพ และรายได้จากการประกอบอาชีพของคนและครอบครัว ผู้วิจัยทำการวัดโดยใช้ข้อคำถามแบบประมาณค่า จำนวน 6 ข้อ แล้วนำคะแนนแต่ละข้อมารวมเป็นระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรแต่ละราย และนำมาคะแนนของเกษตรกรทั้งหมดมาหาค่าเฉลี่ยรวม และรายข้อ ได้ผลการวิเคราะห์ดังข้อมูลในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกร ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ

(N = 405)

ประเด็นการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ท่านมีที่ดินและเงินทุนเพียงพอในแต่ละปี	2.59	1.17	น้อย
2. ท่านรู้สึกพอใจและเชื่อว่าอาชีพของท่านมั่นคง	3.48	1.24	มาก
3. ท่านมีรายได้มากพอสำหรับใช้จ่ายในแต่ละปี	2.90	1.35	ปานกลาง
4. ท่านมีเงินเหลือเก็บจากการใช้จ่าย	2.55	1.19	น้อย
5. ท่านได้รับผลผลิตมากเป็นที่น่าพอใจในแต่ละปี	2.95	1.09	ปานกลาง
6. ท่านพึงพอใจกับการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม	3.15	1.29	ปานกลาง
ภาพรวม	2.94	0.81	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4.3 จะเห็นว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 ($\bar{X} = 2.94$) และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.81 (S.D. = 0.81) หรือพูดได้ว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มองว่าตนเองมีคุณภาพชีวิตด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง

หากพิจารณาเป็นรายข้อ จะเห็นว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจในแต่ละข้อแตกต่างกัน มีทั้งอยู่ในระดับมาก ปานกลาง และน้อย โดยข้อที่เกษตรกรมีความเห็นอยู่ในระดับมากมีเพียงข้อเดียว คือ ความรู้สึกพอใจและเชื่อว่าอาชีพของตน (เกษตรกรรวม) มีความมั่นคง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.24

ส่วนข้อที่เกษตรกรมีความเห็นว่าอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ เรื่องความเพียงพอของที่ดินทำกินและเงินทุนในแต่ละปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.17 กับเรื่องการมีเงินเหลือเก็บจากการใช้จ่าย เป็นข้อที่เกษตรกรให้คะแนนน้อยที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 (ระดับน้อย) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.19

4.2 คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย จิตใจ และอารมณ์

ในที่นี้หมายถึงระดับการรับรู้ถึงสภาพความแข็งแรงทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ตามการรายงานของผู้ประเมิน ผู้วิจัยทำการวัดโดยใช้ข้อคำถามแบบประเมินค่า จำนวน 7 ข้อ แต่ละข้อมีคำตอบ 5 ตัวเลือกตามแบบมาตรฐานที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แล้วรวมคะแนนเป็นระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย จิตใจ และอารมณ์ของแต่ละบุคคลเหมือนด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจข้างต้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย จิตใจ และอารมณ์ของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกร
ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์

(N = 405)

ประเด็นการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ท่านมีความสุขแข็งแรงและจิตใจแจ่มใสเบิกบาน	2.93	1.33	ปานกลาง
2. ท่านเจ็บป่วยบ่อย ๆ และต้องไปพบแพทย์เป็นประจำ	2.47	1.18	น้อย
3. ท่านดูแลสุขภาพด้วยการเลือกรับประทานอาหารและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ	2.96	1.30	ปานกลาง
4. ท่านมีความสุขใจและมีสุขภาพจิตที่ดี	3.19	1.07	ปานกลาง
5. ท่านรู้สึกต้องทำงานหนักแต่ก็ทำให้ร่างกายแข็งแรงกว่าคนทั่วไป	3.15	1.31	ปานกลาง
6. ท่านมักมีอาการเหนื่อย โกรธง่ายและเครียดบ่อย ๆ	2.29	1.11	น้อย
7. ท่านเชื่อว่าท่านมีร่างกายแข็งแรงและจิตใจที่แจ่มใสอารมณ์ดี	3.72	1.00	มาก
ภาพรวม	2.96	1.13	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4.4 จะเห็นว่าระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย จิตใจ และอารมณ์ของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนเท่ากับ 2.96 ($\bar{X} = 2.96$) และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.13 (S.D. = 1.13)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จะเห็นว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย จิตใจ และอารมณ์ในข้อที่ 7 มีความเชื่อว่าร่างกายแข็งแรง และจิตใจแจ่มใสดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 1.00) รองลงมา คือ ความสุขใจและสุขภาพจิตที่ดี ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = 1.07) และความรู้สึกต้องทำงานหนักแต่ทำให้ร่างกายแข็งแรงกว่าคนทั่วไป ($\bar{X} = 3.15$, S.D. = 1.31) ซึ่งเกษตรกรมีความเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนข้อที่เกษตรกรมีความเห็นว่ายังมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย จิตใจและอารมณ์อยู่ในระดับน้อย มี 2 ข้อ คือ ข้อที่ 6 ความรู้สึกว่ามีอารมณ์เหนื่อย โกรธง่ายและเครียดบ่อย ($\bar{X} = 2.29$, S.D. = 1.11) และข้อที่ 2 การเจ็บป่วยบ่อย ๆ และต้องไปพบแพทย์เป็นประจำ ($\bar{X} = 2.47$, S.D. = 1.18) หรือพูดได้ว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีความรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและอารมณ์ต้องอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

4.3 คุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

คุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจในที่นี้ หมายถึง ระดับการรับรู้ของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ถึงความพอเพียงในการนอนหลับพักผ่อน การมีเวลาพบปะสมาคมกับเพื่อน

ผู้หรือคนอื่น การมีเวลาเพียงพอในการพักผ่อนหย่อนใจในรูปแบบต่าง ๆ ตามสภาพของตน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวัดโดยใช้ข้อคำถามแบบประมาณค่า จำนวน 7 ข้อ แล้วนำคะแนนแต่ละข้อมารวมเป็นคะแนนระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านนี้ของเกษตรกรแต่ละราย และหาค่าเฉลี่ยรวมของเกษตรกรทั้งหมดในภาพรวมและรายข้อ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

(N = 405)			
ประเด็นการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ท่านนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอในแต่ละวัน	3.90	1.11	มาก
2. ท่านมีเวลาพบปะสังสรรค์เพื่อนบ้าน	3.02	1.12	ปานกลาง
3. ไปเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ	2.37	1.04	น้อย
4. ดูโทรทัศน์	4.43	0.98	มากที่สุด
5. ฟังเพลง	2.62	1.28	ปานกลาง
6. อ่านหนังสือพิมพ์	2.03	1.21	น้อย
7. ปลูกต้นไม้ภายในบริเวณบ้าน	3.83	1.17	มาก
ภาพรวม	3.17	1.04	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4.5 จะเห็นว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 ($\bar{X} = 3.17$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.04 (S.D. = 1.04) หรือพูดได้ว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มองว่าตนมีคุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจในระดับปานกลาง

หากพิจารณาเป็นรายข้อ จะเห็นว่าระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจแต่ละข้อมีความแตกต่างกัน ตั้งแต่ระดับมากที่สุดไปถึงระดับน้อย โดยข้อที่เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด คือข้อ 5 การพักผ่อนหย่อนใจด้วยการดูโทรทัศน์ ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.98) ระดับมากมี 2 ข้อคือ ข้อ 1 การนอนหลับพักผ่อนอย่างพอเพียงในแต่ละวัน ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 1.11) และข้อ 7 การพักผ่อนหย่อนใจด้วยการปลูกต้นไม้ภายในบริเวณบ้าน ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 1.17)

ส่วนระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านการพักผ่อนหย่อนใจข้อที่เกษตรกรประเมินให้มีระดับน้อยคือ ข้อ 6 การพักผ่อนหย่อนใจด้วยการอ่านหนังสือพิมพ์ ($\bar{X} = 2.03$, S.D. = 1.21) และ ข้อ 3 การพักผ่อนหย่อนใจด้วยการไปเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ ($\bar{X} = 2.37$, S.D. = 1.04)

4.4 คุณภาพชีวิตด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน

คุณภาพชีวิตด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานในที่นี้หมายถึง ระดับความรู้สึกพึงพอใจ ความรู้สึกปลอดภัยในการทำงาน สภาพการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของตนเองและครอบครัว ผู้วิจัยได้ทำการวัด โดยใช้ข้อคำถามแบบประมาณค่า จำนวน 7 ข้อ แล้วนำคะแนนแต่ละข้อมารวมเป็นคะแนนระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานของเกษตรกรๆ แต่ละคน และหาค่าเฉลี่ยของเกษตรกรทั้งหมดโดยรวมและรายข้อ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน

(N = 405)			
ประเด็นการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ท่านพอใจกับอาชีพเกษตรกร	4.13	1.12	มาก
2. ท่านรู้สึกมีความปลอดภัยในการประกอบอาชีพเกษตรกร	3.42	1.17	มาก
3. ท่านใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	2.25	1.14	น้อย
4. ท่านพอใจกับความสามารถในการทำงานด้านเกษตร	3.64	1.14	มาก
5. ท่านใช้สารชีวภาพแทนสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช	3.52	1.10	มาก
6. ท่านมีความรู้และระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยในการใช้สารเคมี	3.85	1.01	มาก
7. ท่านพอใจกับช่วงเวลาทำงานและช่วงเวลาในแต่ละวัน	3.80	1.08	มาก
ภาพรวม	3.51	1.05	มาก

จากข้อมูลในตารางที่ 4.6 จะเห็นว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้เท่ากับ 3.51 ($\bar{X} = 3.51$) และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.05 (S.D. = 1.05) ซึ่งมากกว่าด้านอื่น ๆ ที่ผ่านมา

หากพิจารณาเป็นรายข้อคำถาม จะพบว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ประเมินการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านนี้ถึง 6 ข้อ (ในจำนวนทั้งหมด 7 ข้อ) อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ย

โดดเด่นมาก ได้แก่ ข้อ 1 ความพอใจในอาชีพเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ($\bar{X} = 4.13$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.12 (S.D. = 1.12) รองลงมาคือ ข้อ 6 การมีความรู้และระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยในการใช้สารเคมี ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 1.05) ส่วนข้อที่เกษตรกรฯ ประเมินการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานอยู่ในระดับน้อย คือ ข้อ 3 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ($\bar{X} = 2.25$, S.D. = 1.14)

4.5 คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพในที่นี้ผู้วิจัย หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความมั่นคง ปลอดภัย ความเพียงพอ และความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกเชิงกายภาพ เช่น บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตในระดับชุมชน โดยผู้วิจัยได้ทำการวัดโดยใช้ข้อคำถามแบบประมาณค่า จำนวน 5 ข้อ หลังนำคะแนนแต่ละข้อมารวมกันเป็นคะแนนการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพเหมือนกับด้านอื่น ๆ ที่นำเสนอมาแล้ว พร้อมทั้งคำนวณหาค่าเฉลี่ยคะแนนการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านนี้ โดยรวมและรายชื่อของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

(N = 405)			
ประเด็นการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. บริเวณบ้านของท่านสะอาดถูกสุขลักษณะ	3.31	1.13	ปานกลาง
2. บริเวณบ้านของท่านมีต้นไม้ให้ร่มเงา ร่มรื่น น่าอยู่	3.81	0.95	มาก
3. ในชุมชนของท่านมีสภาพแวดล้อมที่ดีไม่มีมลพิษ	2.92	1.31	ปานกลาง
4. ในชุมชนของท่านมีเส้นทางคมนาคมสะดวก	4.08	1.08	มาก
5. ในชุมชนของท่านมีไฟฟ้า น้ำประปา หรือแหล่งน้ำสะอาดเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคอย่างเหมาะสมเพียงพอ	3.16	1.32	ปานกลาง
ภาพรวม	3.46	1.11	มาก

จากข้อมูลในตารางที่ 4.7 จะเห็นว่าระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์โดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกับด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการรับรู้คุณภาพชีวิตเท่ากับ 3.46 ($\bar{X} = 3.46$) และ

มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.11 (S.D. = 1.11) หรือพูดได้ว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ประเมินว่าตนมีคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพอยู่ในระดับมาก

แต่เมื่อพิจารณาลงไปในรายข้อ จะเห็นว่าเกษตรกรประเมินระดับการรับรู้คุณภาพชีวิต ด้านนี้ในระดับมาก 2 ข้อ คือ ข้อ 4 ชุมชนมีเส้นทางคมนาคมสะดวก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 1.08) และ ข้อ 3 บริเวณบ้านมีต้นไม้ให้ร่มเงาร่มรื่น น่าอยู่อาศัย ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.95) ส่วนอีก 3 ข้อที่เหลือ เกษตรกรฯ ประเมินอยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อ 1 มองว่าบ้านสะอาดถูกสุขลักษณะ ($\bar{X} = 3.31$, S.D. = 1.13) ข้อ 5 มองว่าชุมชนมีไฟฟ้า น้ำประปาหรือแหล่งน้ำสะอาดเพื่อการเกษตรและอุปโภค บริโภคอย่างเหมาะสมเพียงพอ ($\bar{X} = 3.16$, S.D. = 1.32) ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 3 ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีไม่มีมลพิษ ($\bar{X} = 2.92$, S.D. = 1.31) จัดอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

4.6 คุณภาพชีวิตด้านชีวิตครอบครัว

คุณภาพชีวิตด้านชีวิตครอบครัว ในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความ มั่นคง ความอบอุ่น และความพึงพอใจต่อชีวิตครอบครัวของตน ผู้วิจัยทำการวัดตัวแปรนี้โดยใช้ ข้อคำถามแบบประเมินค่า 6 ข้อ แล้วนำคะแนนทั้ง 6 ข้อมารวมกัน เป็นคะแนนระดับการรับรู้ คุณภาพชีวิตของเกษตรกรแต่ละราย และคำนวณหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน การรับรู้คุณภาพชีวิต ด้านชีวิตครอบครัว รายข้อและผลรวม ปรากฏผลการวิเคราะห์ดังข้อมูลใน ตารางที่ 4.8.

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านชีวิตครอบครัว

(N = 405)			
ประเด็นการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ครอบครัวของท่านรับประทานอาหารร่วมกันเป็นประจำทุกวัน	4.00	1.23	มาก
2. ครอบครัวของท่านมีการร่วมกันคิดร่วมกันแก้ไขเมื่อเกิดปัญหา ในครอบครัวและอาชีพ	3.54	1.21	มาก
3. ครอบครัวของท่านรักใคร่ห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน	3.57	1.18	มาก
4. สมาชิกในครอบครัวของท่านทะเลาะกันบ่อย ๆ	2.15	1.29	น้อย
5. ครอบครัวของท่านเป็นครอบครัวที่อบอุ่น	3.22	1.20	ปานกลาง
6. ครอบครัวของท่านมีความพอใจในอาชีพเกษตรกร	3.55	1.13	มาก
ภาพรวม	3.94	1.39	มาก

จากข้อมูลในตารางที่ 4.8 จะเห็นว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ มีคะแนนระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านชีวิตครอบครัวโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านนี้ เท่ากับ 3.94 ($\bar{X} = 3.94$) และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.39 (S.D. = 1.39) หรือพูดได้ว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มองว่าตนเองมีคุณภาพชีวิตด้านชีวิตครอบครัวอยู่ในระดับมาก

หากพิจารณาเป็นรายข้อ จะเห็นว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ประเมินการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านนี้ จำนวน 4 ข้อ อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 1 ครอบครัวรับประทานอาหารร่วมกันทุกวัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.23 ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 1.23) รองลงมา คือ ข้อ 6 ครอบครัวมีความพอใจในอาชีพการเกษตร ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 1.13) ส่วนข้อที่เกษตรกรประเมินค่าอยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อ 5 ครอบครัวเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 1.20) ส่วนข้อที่ 4 เป็นข้อที่เกษตรกรประเมินค่าให้ต่ำที่สุด อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.15$, S.D. = 1.29)

4.7 คุณภาพชีวิตด้านชีวิตในชุมชน

คุณภาพชีวิตด้านชีวิตในชุมชน ในที่นี้หมายถึง การรับรู้ถึงความมั่นคง และความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตในชุมชนที่ตนอยู่อาศัยในปัจจุบัน การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแสดงถึงความเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชุมชนที่อาศัย ผู้วิจัย ได้ทำการวัดตัวแปรนี้ด้วยข้อคำถามแบบประมาณค่าจำนวน 7 ข้อ แล้วนำคะแนนทั้ง 7 ข้อมารวมกันเป็นคะแนนการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านชีวิตในชุมชนของเกษตรกรแต่ละคนเหมือนคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ และคำนวณหาค่าเฉลี่ยคะแนนการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านชีวิตชุมชนของเกษตรกรในภาพรวม และรายข้อ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพชีวิตด้านชีวิตในชุมชนปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของ
เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ด้านชีวิตในชุมชน

(N = 405)

ประเด็นการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ท่านได้ร่วมกิจกรรม หรือ โครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน	3.44	1.23	มาก
2. ท่านได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้านเวลาเจ็บป่วย หรือมีเรื่องเดือดร้อนอื่นๆ	2.51	1.25	น้อย
3. ท่านได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เช่น ช่วยสร้างบ้าน เกี่ยวข้าว เอาแรง	3.22	1.08	ปานกลาง
4. ท่านได้มีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น เช่น ขุดถนน ลอกคลองเหมือง ซ่อมสะพาน	3.15	1.19	ปานกลาง
5. หมู่บ้านของท่านมีความปลอดภัยในชีวิต	3.25	1.04	ปานกลาง
6. หมู่บ้านของท่านมีความปลอดภัยในทรัพย์สิน	3.01	1.10	ปานกลาง
7. ท่านได้ร่วมใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นแค่ไหน	4.13	1.30	มาก
ภาพรวม	3.24	1.11	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4.9 จะเห็นว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ มีคะแนนการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านชีวิตในชุมชนโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านนี้เท่ากับ 3.24 ($\bar{X} = 3.24$) และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.11 (S.D. = 1.11) หรือพูดได้ว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ประเมินว่ามีคุณภาพชีวิตด้านชีวิตในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

หากแยกพิจารณาเป็นรายข้อ จะพบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ประเมินให้คะแนนระดับมาก จำนวน 2 ข้อ คือ ข้อ 7 การได้ร่วมใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 1.30) และข้อ 1 การได้ร่วมกิจกรรมหรือ โครงการต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 1.23) ส่วนข้อที่ได้รับการประเมินให้คะแนนระดับปานกลางมีจำนวน 4 ข้อ คือ ข้อ 5 หมู่บ้านที่อาศัยมีความปลอดภัยในชีวิต ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = 1.04) ข้อ 3 การได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เช่น ช่วยสร้างบ้าน เกี่ยวข้าวเอาแรง ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 1.08) ข้อ 4 การได้มีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น เช่น ขุดถนน ลอกคลองเหมือง ซ่อมสะพาน ($\bar{X} = 3.15$, S.D. = 1.19) และข้อ 6 หมู่บ้านมีความปลอดภัยในทรัพย์สิน ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = 1.10) ส่วนข้อที่เกษตรกรประเมินให้คะแนนระดับน้อย มีจำนวน 1 ข้อ คือ ข้อ 2 การช่วยเหลือเพื่อนบ้านเวลาเจ็บป่วย หรือมีเรื่องเดือดร้อน ($\bar{X} = 2.51$, S.D. = 1.25)

4.8 ระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในภาพรวม

เมื่อพิจารณาระดับคุณภาพชีวิตในภาพรวมของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยได้รวมคะแนนคุณภาพชีวิตรายด้าน ทั้ง 7 ด้านของเกษตรกรแต่ละรายให้เป็นคะแนนระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรแต่ละราย แล้วทำการหาค่าเฉลี่ยคะแนนระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมทุกด้าน

(N = 405)

การรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านชีวิตครอบครัว	3.94	1.39	มาก
2. ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน	3.51	1.05	มาก
3. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	3.46	1.11	มาก
4. ด้านชีวิตในชุมชน	3.24	1.11	ปานกลาง
5. ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ	3.17	1.04	ปานกลาง
6. ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์	2.96	1.13	ปานกลาง
7. ด้านความมั่นคง ปลอดภัยทางเศรษฐกิจ	2.94	0.81	ปานกลาง
ภาพรวม	3.32	1.08	ปานกลาง

จากข้อมูลในตารางที่ 4.10 จะเห็นว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ มีคะแนนการรับรู้คุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนเท่ากับ 3.32 ($\bar{X} = 3.32$) และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.08 (S.D. = 1.08) หรือพูดได้ว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ประเมินว่าตนมีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตเป็นรายด้าน พบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านชีวิตครอบครัวมากที่สุด โดยอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ยของการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านนี้เท่ากับ 3.94 ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 1.39) ด้านที่มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตรองลงมา คือ ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 1.05) และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = 1.11)

ส่วนที่เหลืออีก 4 ด้าน พบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตเรียงตามลำดับจากมาก

ไปน้อย คือ ด้านชีวิตในชุมชน ($\bar{X} = 3.24$, S.D. = 1.11) ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 1.04) ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 1.13) และด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 2.94$, S.D. = 0.81) หรืออาจพูดได้ว่าการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจและด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ เป็นสิ่งที่เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ มองว่ายังมีอยู่ในระดับที่น้อยกว่าด้านอื่น ๆ

5. ผลการทดสอบสมมติฐานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ จำนวน 5 ข้อ คือ

สมมติฐานที่ 1 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

สมมติฐานที่ 2 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกันมีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแตกต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่อาศัยแหล่งทุนที่ใช้ในการทำเกษตรกรรมแตกต่างกันมีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน และ

สมมติฐานที่ 5 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีรายได้ในครอบครัวแตกต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน

การทดสอบสมมติฐานวิจัยทั้ง 5 ประการนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการทดสอบด้วยวิธีการทางสถิติ โดยเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะได้นำเสนอผลการทดสอบสมมติฐานวิจัยแต่ละข้อตามลำดับ ดังนี้

5.1 สมมติฐานวิจัยที่ 1

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 1.05) แต่ผู้วิจัยต้องการรู้ว่าระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ทุกคนอยู่ในระดับปานกลางด้วยหรือไม่ หรือค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของประชากรมีค่าเท่ากับ 3.00 ($\mu = 3.00$) หรือไม่ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการทดสอบด้วยค่าสถิติการทดสอบค่า t-test one sample ปรากฏผลการวิเคราะห์ดังข้อมูลในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ผลการทดสอบ T-test One Sample ของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกร
ในจังหวัดนครสวรรค์

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	S.D	T-Value	Sig
ระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร	3.32	1.05	60.796	0.000

จากข้อมูลผลการทดสอบ t-test one sample พบว่าค่า t มีค่าเท่ากับ 60.796 และค่า
นัยสำคัญที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.00 (Sig = 0.00) น้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด คือ
0.05 จึงสรุปได้ว่า ผู้วิจัยยอมรับสมมติฐานวิจัยที่กำหนด หรือพูดได้ว่าเกษตรกรในจังหวัด
นครสวรรค์มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
0.05

5.2 สมมติฐานวิจัยที่ 2

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานวิจัยไว้ว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีจำนวน
สมาชิกในครอบครัวแตกต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน โดยตัวแปร
จำนวนสมาชิกในครอบครัวจำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ 2 คน 3 คน และ 4 คน ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบ
สมมติฐานวิจัยข้อนี้ ด้วยสถิติการทดสอบความแปรปรวน หรือ F-test ได้ผลการทดสอบดังข้อมูล
ในตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัด
นครสวรรค์ จำแนกกลุ่มตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว

จำนวนสมาชิกในครอบครัว	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
2 คน	45	1.39	0.21		
3 คน	174	2.73	0.52		
4 คน	186	4.14	0.50		
รวม	405	3.32	1.05	726.6	0.00

จากข้อมูลในตารางที่ 4.12 จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มมีค่าเฉลี่ยของการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมาก (4 คน) จะมีค่าเฉลี่ยของการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมสูงที่สุดหรือมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.50) จัดอยู่ในเกณฑ์คุณภาพชีวิตระดับมาก ส่วนเกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยที่สุด (2 คน) มีค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมต่ำที่สุด ($\bar{X} = 1.39$, S.D. = 0.21) จัดอยู่ในเกณฑ์คุณภาพชีวิตระดับน้อยที่สุด จากข้อมูลเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบความแปรปรวนเพื่อหาข้อสรุปว่า ค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรที่เป็นประชากรทั้งหมดจะมีความแตกต่างกันที่ปรากฏให้เห็นในกลุ่มตัวอย่างหรือไม่

จากข้อมูลในตารางที่ 4.12 ผลการทดสอบความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยในการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ 3 กลุ่ม พบว่า ได้ค่า F เท่ากับ 726.645 และค่านัยสำคัญที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.00 (Sig = 0.00) ซึ่งน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดคือ 0.05 จึงสรุปว่า ผู้วิจัยยอมรับสมมติฐานวิจัยที่กำหนด คือ ยอมรับว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.3 สมมติฐานวิจัยที่ 3

ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยข้อที่ 3 ไว้ว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแตกต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน โดยในที่นี้ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผู้วิจัยจำแนกเป็น 4 กลุ่ม คือ ทำนา ทำไร่/ทำสวน ไร่นาสวนผสม และเลี้ยงสัตว์ และผู้วิจัยได้เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกร 4 กลุ่มนี้โดยวิธีการทดสอบความแปรปรวน หรือ F-test ได้ผลการทดสอบดังข้อมูลในตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวม จำแนกตามลักษณะการประกอบอาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพ	จำนวน เกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig
ทำนา	178	2.26	0.66		
ทำไร่/ทำสวน	94	4.58	0.27		
ไร่นาสวนผสม	69	3.79	0.17		
เลี้ยงสัตว์	64	3.34	1.15		
รวม	405	3.32	1.05	551.432	0.000

จากข้อมูลในตารางที่ 4.13 จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม มีค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิต โดยรวมแตกต่างกัน เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบทำไร่/ทำสวน จะมีค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.28) จัดอยู่ในเกณฑ์มีคุณภาพชีวิตโดยรวมในระดับมากที่สุด รองลงมาคือเกษตรกรที่มีลักษณะการประกอบอาชีพแบบทำไร่นาสวนผสม มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตอยู่ในเกณฑ์มีคุณภาพชีวิตระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.17) ส่วนเกษตรกรมีลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบทำนามีค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.26$, S.D. = 0.66) จัดอยู่ในเกณฑ์มีคุณภาพชีวิตโดยรวมในระดับน้อย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิต โดยรวมระหว่างกลุ่มเหล่านี้ในเกษตรกรที่เป็นประชากรทั้งหมดต่อไป

จากข้อมูลในตารางที่ 4.13 ผลการทดสอบความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยในการรับรู้คุณภาพชีวิต โดยรวมของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ 4 กลุ่ม ซึ่งจำแนกตามลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรม พบว่า ได้ค่า F เท่ากับ 551.432 และค่านัยสำคัญทางสถิติที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.00 (Sig = 0.00) ซึ่งน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด คือ 0.05 จึงสรุปว่าผู้วิจัยยอมรับสมมติฐานวิจัยข้อนี้ คือ ยอมรับว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแตกต่างกันมีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิต โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.4 สมมติฐานวิจัยที่ 4

ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยข้อที่ 4 ไว้ว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่อาศัยแหล่งทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแตกต่างกันมีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน โดยแหล่งทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มตามแหล่งทุนหลักของเกษตรกร คือ ทุนของตนเอง กู้ธนาคารพาณิชย์ กู้จากกองทุนของชุมชน และกู้ยืมจากเพื่อนบ้าน/กู้นอกระบบ และได้ทำการทดสอบสมมติฐานวิจัยข้อนี้ด้วยการทดสอบความแปรปรวนหรือ F-test ผลการทดสอบปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์แต่ละกลุ่ม

แหล่งทุนที่ใช้ในการเกษตร	จำนวน เกษตรกร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่า F	Sig
ทุนของตนเอง	106	3.24	0.16		
กู้ธนาคารพาณิชย์	82	2.42	0.31		
กู้กองทุนชุมชน	162	4.25	0.45		
กู้จากเพื่อนบ้าน/นอกระบบ	55	1.43	0.26		
รวม	4.5	3.32	1.05	1128.56	0.00

จากข้อมูลในตารางที่ 4.14 จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม มีค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่อาศัยแหล่งทุนในการประกอบอาชีพการเกษตรจากการกู้ยืมกองทุนของชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนสัจจะออมทรัพย์ หรืออื่น ๆ จะมีค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.45) เกษตรกรที่มีแหล่งทุนที่ใช้ในการเกษตรเป็นทุนของตนเองจะมีค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวม รองลงมา ($\bar{X} = 3.24$, S.D. = 0.16) และเกษตรกรที่มีแหล่งทุนที่ใช้ในการเกษตรเป็นการกู้ยืมจากเพื่อนบ้าน หรือกู้นอกระบบ จะมีค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมต่ำที่สุด ($\bar{X} = 1.43$, S.D. = 0.26)

ผลการทดสอบความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ 4 กลุ่ม เพื่อหาข้อสรุปว่าค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมในเกษตรกรที่เป็นประชากรทั้งหมดจะมีความแตกต่างกันจริงหรือไม่ พบว่า ได้ค่า F เท่ากับ 1128.86 และค่า

นัยสำคัญทางสถิติที่ได้จากการคำนวณเท่ากับ 0.00 (Sig = 0.00) ซึ่งน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด คือ 0.05 จึงสรุปได้ว่า การยอมรับสมมติฐานวิจัยที่กำหนดไว้ นั่นคือ การยอมรับว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ทั้งหมดที่มีแหล่งทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแตกต่างกัน จะมีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.5 สมมติฐานวิจัยที่ 5

ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานการวิจัยในข้อที่ 5 ไว้ว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีรายได้ในครอบครัวแตกต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน โดยรายได้ในครอบครัว ผู้วิจัยได้จำแนกเป็น 4 กลุ่ม ตามปริมาณของรายได้ของครอบครัว คือ กลุ่มรายได้ 40,001-60,000 บาทต่อปี กลุ่มรายได้ 60,001-80,000 บาทต่อปี กลุ่มรายได้ 80,001-100,000 บาทต่อปี และกลุ่มรายได้ตั้งแต่ 100,001 บาทขึ้นไป ผู้วิจัยทำการทดสอบสมมติฐานวิจัยข้อนี้ด้วยวิธีการทดสอบความแปรปรวน หรือ F-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรทั้ง 4 กลุ่ม ผลการทดสอบปรากฏดังข้อมูลในตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกร จำแนกตามระดับรายได้ของครอบครัว

รายได้ของครอบครัว (บาท/ปี)	จำนวน เกษตรกร	$\bar{X}$	S.D.	ค่า F	Sig
40,001-60,000	75	1.58	0.33		
60,001-80,000	148	2.92	0.36		
80,001-100,000	131	4.40	0.37		
100,001 ขึ้นไป	51	3.55	0.12		
รวม	405	3.32	1.05	1128.57	0.00

จากข้อมูลในตารางที่ 4.15 จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มมีค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ของครอบครัวระหว่าง 80,001-100,000 บาทต่อปี จะมีค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.37) อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด รองลงมา คือ กลุ่มเกษตรกรที่รายได้ตั้งแต่ 100,001 บาทต่อปีขึ้นไป จะมีค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมเท่ากับ 3.55 ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.12) จัดอยู่ในเกณฑ์คุณภาพชีวิตระดับมาก ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่มีรายได้ของครอบครัวระหว่าง 40,001-60,000 บาทต่อปี จะมี

ค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมต่ำที่สุด ($\bar{X} = 1.58$, S.D. = 0.33) จัดอยู่ในเกณฑ์คุณภาพชีวิตระดับน้อยที่สุด

ผลการทดสอบความแปรปรวนของค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ 4 กลุ่ม ซึ่งจำแนกตามระดับของรายได้ของครอบครัวต่อปี เพื่อหาข้อสรุปว่าค่าเฉลี่ยการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรที่เป็นประชากรทั้งหมดจะมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มเหล่านี้หรือไม่ พบว่า ได้ค่า F เท่ากับ 1128.57 และค่านัยสำคัญทางสถิติที่ได้จากการคำนวณ เท่ากับ 0.00 (Sig = 0.00) ซึ่งน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนด (0.05) จึงสรุปได้ว่าผู้วิจัยยอมรับสมมติฐานวิจัยที่กำหนดไว้ คือ ยอมรับว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ทั้งหมดที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน จะมีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดไว้จำนวน 5 ข้อ พบว่า ผู้วิจัยยอมรับสมมติฐานวิจัยทั้ง 5 ข้อ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สรุปได้ว่าจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ทั้งหมด มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หรือพูดได้ว่าเกษตรกรมองว่ามีคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ออกเป็นกลุ่มย่อยตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรวม แหล่งทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรและรายได้ของครอบครัว แล้วนำระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมของแต่ละกลุ่มมาเปรียบเทียบความแตกต่างกัน ก็พบว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ในแต่ละกลุ่มย่อย ๆ ยังมีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ โดยทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ที่มีคุณลักษณะด้านครอบครัวเกษตรกรที่แตกต่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการรับรู้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ที่มีคุณลักษณะของครอบครัวเกษตรกรที่แตกต่างกัน

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนของหัวหน้าครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 131,200 ครอบครัว ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าครอบครัวเกษตรกรมาจาก 15 อำเภอของจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 405 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะครอบครัวเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ วัดระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตใน 7 ด้าน คือ

1. ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ
2. ด้านสุขภาพ กาย จิตใจ อารมณ์
3. ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ
4. ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน
5. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
6. ด้านชีวิตครอบครัว
7. ด้านชีวิตในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows แสดงลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล ลักษณะของครอบครัว โดยแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และวิเคราะห์ระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรใน 7 ด้าน โดยนำคะแนนรวมของแต่ละระดับมาหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบสอบถามเป็นรายด้าน ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และทดสอบสมมติฐาน ระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร โดยใช้สถิติ

(T-test One Sample) และ One way anova (F-test)

ผลการวิจัย พบว่า

1. เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 65.70) มีอายุอยู่ในช่วง 31-50 ปี (ร้อยละ 70.40) โดยมีกลุ่มอายุระหว่าง 41-50 ปี เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด (ร้อยละ 39.30 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด) เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 67.10 จบการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษา (ร้อยละ 21.0 เป็นผู้ไม่ได้เรียนหนังสือ และอีกร้อยละ 46.10 จบระดับประถมศึกษา)
2. เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 4 คน (ร้อยละ 45.90) รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คน (ร้อยละ 43.0) เกษตรกรเหล่านี้ร้อยละ 44 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบทำนา และร้อยละ 23.20 ประกอบเกษตรกรรมทำไร่ทำสวน เกษตรกรร้อยละ 49.40 มีที่ดินทำการเกษตรของตนเอง สำหรับแหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 40.0 อาศัยการกู้เงินจากกองทุนของชุมชน และร้อยละ 26.20 อาศัยเงินทุนของตนเอง เกษตรกรร้อยละ 36.50 มีรายได้ของครอบครัวอยู่ในช่วง 60,000-80,000 บาทต่อปี
3. เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 1.08) เมื่อจำแนกการรับรู้คุณภาพชีวิตเป็นรายด้าน จำนวน 7 ด้านพบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านชีวิตครอบครัวมากที่สุด โดยจัดอยู่ในเกณฑ์คุณภาพชีวิตระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 1.39) รองลงมาคือ ระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 1.05) และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = 1.11) จัดอยู่ในเกณฑ์มีคุณภาพชีวิตระดับมากเช่นกัน
- ส่วนที่เหลืออีก 4 ด้าน พบว่า เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านชีวิตในชุมชน ($\bar{X} = 3.24$, S.D. = 1.11) ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 1.04) ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 1.13) และด้านความมั่นคงปลอดภัยในทางเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 2.94$, S.D. = 0.81)
4. ผลการทดสอบสมมติฐานวิจัย
  - 4.1 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ตามสมมติฐานที่กำหนด
  - 4.2 เกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรม แหล่งทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรายได้ของ

ครอบครัวแตกต่างกัน มีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ทั้ง 4 ข้อ

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้
ผลการศึกษาและเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกตามปัจจัยลักษณะจำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะการประกอบอาชีพ การถือครองที่ดินที่ใช้ในการเกษตร ทุนที่ใช้ทำการเกษตร ของเกษตรกร รายได้/ปีของครอบครัวเกษตรกร และคุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร ใน 7 ด้าน ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐานของการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ มีระดับคุณภาพชีวิตทั้ง 7 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้สอดคล้องกับวิญญู มาลัยเวช (2538) ได้ที่การศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท: ศึกษากรณีอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตในทางจิตวิสัย ซึ่งหมายถึง จิตวิญญาณนักประกอบการและคุณภาพชีวิตจากวัตถุวิสัยอีก 7 ด้าน ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ผลการศึกษา ยังได้แสดงให้เห็นความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตทั้งทางวัตถุวิสัย และจิตวิสัย และเน้นชีวิตครอบครัว ซึ่งเกษตรกรมีความพึงพอใจในครอบครัวของตน ทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบครัวอบอุ่นไปถึงความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานพอกับอาชีพเกษตรกร มีความรู้และระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครอบครัวเกษตรกรคำนึงถึงคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับไกรวุฒิ ช่วยสถิต (2541:17) กล่าวว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง ความพึงพอใจในชีวิตที่เป็นสุข มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีชีวิตอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดี มีการพักผ่อนหย่อนใจที่เพียงพอ มีความพร้อมและสามารถที่จะดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมทางสังคม สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และปัญหาที่สลับซับซ้อนได้และสามารถดำเนินชีวิตวิธีการที่ชอบธรรมเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนพึงประสงค์ได้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่และภาณุภาคย์ พงศ์ดิชาต (2548 : 1) ได้ศึกษาเรื่องของความหมายในแนวคิด พบว่ามีการให้ความหมายของคำนี้อย่างหลากหลาย อาทิเช่น “ความสมดุลระหว่างภาระผูกพันทางด้านการงาน กับภาระด้านอื่น และการมีทางเลือก” หรือ

“ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการทำงานเพื่อยังชีพกับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น บทบาทการเป็นสมาชิกของ ครอบครัวและชุมชน การสันถนาการ และการพัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ของพนักงาน” หรือ “การที่องค์กรมีการจัดแบบแผนการปฏิบัติ นโยบาย โครงการ และปรัชญา ที่มุ่งเน้นให้พนักงานทุกคนในองค์กรประสบความสำเร็จทั้งชีวิตการทำงานและที่บ้าน” เป็นต้น และสภาพแวดล้อมทางกายภาพเน้นในชุมชนของท่านมีเส้นทางคมนาคมสะดวก บริเวณบ้านของท่านมีต้นไม้ให้ร่มเงาร่มรื่น น่าอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับสุมาลย์ รอดนางบวช (2551:1-2) ให้แนวคิดคุณภาพชีวิต (Quality of Life) การมีชีวิตที่ดี (Good-Life) หมายความว่าไปถึงตั้งแต่เกิดในครอบครัวที่ดี ได้รับการเลี้ยงดูที่ดี มีการศึกษาดี มีงานทำที่ดี สภาพแวดล้อมที่อยู่ดี อยู่ในที่มีสาธารณูปโภคต่าง ๆ ดีมีความปลอดภัยตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ

2.1.1 ด้านความมั่นคงปลอดภัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยเน้นความพอใจและความมั่นคงในอาชีพ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าเกษตรกรพอใจในอาชีพของตนเองและมีความมั่นคงในอาชีพของตนส่งผลไปถึงระดับคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในการดำรงชีวิต ซึ่งสอดคล้องยูเนสโก (UNESCO) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ (มีความสุข มีความพอใจ) ต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิตที่มีส่วนสำคัญที่สุดของบุคคล

2.1.2 ด้านสุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยเน้นมีร่างกายแข็งแรงและจิตใจที่แจ่มใสอารมณ์ดี และมีความสุขใจและมีสุขภาพจิตที่ดีซึ่งสอดคล้องกับศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543 : 57) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสมไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสามารถดำรงชีวิตที่ชอบธรรม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยม สังคมตลอดจนแสวงหาสิ่งที่ดีจนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ในข้อที่ 2. ทางด้านจิตใจ คือ บุคคลจะต้องมีสภาวะจิตใจที่สมบูรณ์ ร่าเริง แจ่มใส ไม่วิตกกังวล มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตตนเอง ครอบครัว และสังคมสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัยในชีวิต

2.1.3 ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ พบว่า อยู่ในระดับ ซึ่งเน้นการพักผ่อนด้วยการดูโทรทัศน์ และนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอในแต่ละวันแสดงว่าครอบครัวของเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสอดคล้องกับ ไกรวุฒิ ช่วยสถิต (2541:17) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ความพึงพอใจในชีวิตที่เป็นสุข มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีชีวิตอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดี มีการพักผ่อนหย่อนใจที่เพียงพอ มีความพร้อมและสามารถที่จะดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมทางสังคม สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาที่

สลับซับซ้อนได้และสามารถดำเนินชีวิตวิธีการที่ชอบธรรมเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนพึงประสงค์ได้ เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

2.1.4 ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน พบว่า อยู่ในระดับมากและเน้นทุกข้อพอใจกับอาชีพเกษตรกร รู้สึกมีความปลอดภัยในการประกอบอาชีพเกษตรกร พอใจกับความสามารถในการทำงานด้านเกษตร ใช้สารชีวภาพแทนสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช มีความรู้และระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยในการใช้สารเคมี พอใจกับช่วงเวลาทำงานและช่วงเวลาในแต่ละวัน ครอบครัวเกษตรกรมีความพึงพอใจในความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานซึ่งสอดคล้องกับ ทวีศรี กรีทอง (2530 : 15) กล่าวถึงคุณภาพชีวิตการทำงานว่าเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่ทำการงานที่ให้คุณภาพชีวิตมีคุณค่า หรือมีการทำงานที่ทำให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีตามการยอมรับของสังคม ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างงานและชีวิต โดยบุคคลจะมีความรู้สึกพึงพอใจในการทำงาน มีการทำงานร่วมกันที่ก่อให้เกิดผลดีที่สุดตามจุดมุ่งหมายของบุคคลและงานและมีการดำเนินชีวิตที่มีความสุขอันนำไปสู่การมีคุณค่าแห่งชีวิต

2.1.5 ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งเน้นในชุมชนมีเส้นทางคมนาคมสะดวก และบริเวณบ้านของท่านมีต้นไม้ให้ร่มเงา ร่มรื่น น่าอยู่ ครอบครัวเกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดีก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับสุมาลัย รอดนางบัวช (2551:1-2) ให้แนวคิดคุณภาพชีวิต (Quality of Life) การมีชีวิตที่ดี (Good-Life) หมายความว่ารวมไปถึงตั้งแต่เกิดในครอบครัวที่ดี ได้รับการเลี้ยงดูที่ดี มีการศึกษาดี มีงานทำที่ดี สภาพแวดล้อมที่อยู่ดี อยู่ในที่ที่มีสาธารณูปโภคต่าง ๆ ดีมีความปลอดภัยตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ

2.1.6 ด้านชีวิตครอบครัว พบว่าอยู่ในระดับมากและเน้นครอบครัวรับประทานอาหารร่วมกันเป็นประจำทุกวัน และครอบครัวรักใคร่ห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน แสดงถึงคุณภาพชีวิตในครอบครัวของเกษตรกรมีความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวอบอุ่น รวมไปถึงความสุขของครอบครัวตัวที่สมบูรณ์ดังแนวคิดของไกรวุฒิ ช่วยสถิต (2541:17) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึงความพึงพอใจในชีวิตที่เป็นสุข มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีชีวิตอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดี มีการพักผ่อนหย่อนใจที่เพียงพอ มีความพร้อมและสามารถที่จะดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมทางสังคม สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาที่สลับซับซ้อนได้และสามารถดำเนินชีวิตวิธีการที่ชอบธรรมเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนพึงประสงค์ได้ เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

2.1.7 ด้านชีวิตในชุมชน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางได้เน้นถึงการได้ร่วมใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและได้ร่วมกิจกรรม หรือ โครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งแสดงถึงครอบครัวของเกษตรกรได้มีส่วนร่วมในชุมชน มีสังคมที่ดี มีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกันก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของครอบครัวดังแนวคิดของประเวศ วะลี (อ้างถึงในสุมาลี ศรีสังข์ 2543 : 24) กล่าวถึง คุณภาพชีวิตว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของบุคคลที่มีต่อปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับความพอใจใจความสุขและความสำเร็จ ความต้องการของปัจเจกบุคคล ครอบครัวและสังคม ช่วงเวลาหนึ่งในด้านสุขอนามัย การมีคุณภาพชีวิตที่ดีสืบเนื่องมาจากสุขภาพที่ดี ประกอบด้วย กาย ใจ สังคม และปัญญา

2.1.8 ด้านความสัมพันธ์ของตัวแปรกับระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันสูงและสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรกับจำนวนสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันที่นัยสำคัญระดับ 0.01 ลักษณะการประกอบอาชีพมีความสัมพันธ์กันและสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรกับลักษณะการประกอบอาชีพมีความสัมพันธ์กันที่นัยสำคัญระดับ 0.01 แหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตรมีความสัมพันธ์กันมากและสัมพันธ์ไปในทางตรงกันข้าม การรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรกับแหล่งทุนที่ใช้ทำการเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กันที่นัยสำคัญระดับ 0.01 รายได้/ปีของครอบครัวเกษตรกรมีความสัมพันธ์กันสูงและสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรกับรายได้/ปีของครอบครัวเกษตรกรมีความสัมพันธ์กันที่นัยสำคัญระดับ 0.01

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมครอบครัวเกษตรกรมีระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลางและพบว่าในด้านที่มีการรับรู้คุณภาพชีวิตต่ำ คือด้านความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ การมีที่ดินและเงินทุนในแต่ละปี รายได้สำหรับใช้จ่ายในแต่ละปี เงินเหลือเก็บจากการใช้จ่าย ได้รับผลผลิตในแต่ละปี การประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม ทางรัฐบาลควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรในจังหวัด ดังต่อไปนี้

3.1.1 การมีที่ดินและเงินทุนในแต่ละปีของเกษตรกร ทางรัฐบาลควรมีการสนับสนุนในการจัดสรรที่ดินทำกินแก่เกษตรกรและเงินทุนหมุนเวียนในการทำการเกษตรของ

เกษตรกร ในปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ได้อาศัยแหล่งเงินของชุมชนซึ่งยังมีการจัดระบบเงินทุนหมุนเวียนยังไม่พอแก่เกษตรกร

3.1.2 รายได้สำหรับใช้จ่ายในแต่ละปีของเกษตรกร ควรมีการสนับสนุนในด้านความรู้ภาคการเกษตร โดยเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบลควรเข้ามาส่งเสริมเกี่ยวกับการให้ความรู้จัดโครงการฝึกอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน (รายรับ-รายจ่าย) ความสำคัญของการทำบัญชีอื่นจะนำไปสู่การบริหารจัดการทางการเงินของครอบครัว

3.1.3 ด้านการมีเงินเหลือเก็บจากการใช้จ่าย จัดทำโครงการออมทรัพย์รับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมวิถีคุณธรรมสู่เศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน โดยกระบวนการกลุ่มออมทรัพย์

3.1.4 ได้รับผลผลิตในแต่ละปีของครอบครัวเกษตรกร จากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาข้าว ซึ่งการทำนาข้าวเป็นหัวใจเศรษฐกิจของประเทศ เพราะฉะนั้นทางภาครัฐควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมในภาคเกษตรด้านนี้ให้มาก ขอเสนอแนะให้ จัดทำแผนการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เช่น แบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ซึ่ง ได้แก่ เขตชลประทาน เขตอาศัยน้ำฝน และเขตนาน้ำลึก โดยกำหนด แนวทางส่งเสริมในแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจนโดยการจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง หรือจัดทำโดยกระบวนการวิเคราะห์พื้นที่ เป็นต้น

3.1.5 การประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริมของครอบครัวเกษตรกรในยามว่างจากการทำนา องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีบทบาทมากขึ้นในการเข้ามาส่งเสริมอาชีพต่างๆ ทางการเกษตร ในฐานะที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดเกษตรกรมากที่สุด จัดตั้งศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยี อาทิ ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการต่างๆ เข้ามาให้ความรู้กับเกษตรกรในพื้นที่เขตความรับผิดชอบ ประสานติดต่อไปยังหน่วยงานต่างๆ ให้มาเปิดหลักสูตรระยะสั้น ณ ชุมชนของตำบล ในขณะที่เดียวกันทาง อบต. ก็ต้องประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรรับทราบถึงกิจกรรมพิเศษต่างๆ ที่จัดเตรียมไว้ให้กับเกษตรกรเพื่อการประกอบอาชีพเสริม

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกและเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และสามารถนำผลการวิจัยใช้เป็นประโยชน์และนำไปพัฒนาเกษตรกรได้

3.2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยเจาะลึกไปถึงวิธีการโน้มน้าวให้เกิดค่านิยม และทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อสร้างแนวความคิดให้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับ

3.2.3 ควรจัดให้มีการศึกษาวิจัยต่อเนื่อง และกำหนดกลุ่มตัวอย่างเพิ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ปัจจัยและตัวแปรต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต ในด้านต่างๆ เช่น อายุ เพศ การศึกษา การประกอบอาชีพ สภาพครอบครัว เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา ทองเกษม (2546) คุณภาพชีวิตของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณี
จังหวัดอ่างทอง กรุงเทพมหานคร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- กรมการพัฒนาชุมชน (2542) องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตของสังคมไทย โดยกำหนดเครื่อง
ชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ
- กรมวิชาการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2543) ข้อมูลทางวิชาการยางพารา
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- กรรณิณี เปล่งจำ (2540) เอกสารประกอบการสอนวิชาจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนเอง
กรุงเทพมหานคร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- กระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชน ศูนย์ข้อมูลเพื่อพัฒนาชนบท (2543) คุณภาพชีวิต
ของคนไทย คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนใน
ชนบท
- ไกรวุฒิ ช่วยสถิต (2541) “คุณภาพชีวิตด้านครอบครัวและชุมชนของชาวไทยมุสลิมในชุมชน
เมือง : ศึกษากรณีชุมชนบ้านหัวสะพานแดงและชุมชนกำแพงบาโจย อำเภอเมือง
จังหวัดยะลา” ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) เศรษฐกิจพอเพียงสมดุลแห่งชีวิต
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน (2528) คุณภาพชีวิตตามความ
จำเป็นพื้นฐานของคนไทย กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- _____ (2539) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)
กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- _____ (2549) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2544-2549)
กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- _____ (2550) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)
กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- ฉลอง โชติกะคาม (2541) *การพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืน เพื่อคุณภาพของชีวิตของเกษตรกร*
 หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 37 วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
- จิตชัย ไชยรัตน์ (2537) “คุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาหน้า
 บ้านโพธิ์ธาตุ และบ้านห้วยสูง อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์” กรุงเทพมหานคร
 วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
 ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทวีศรี กรีทอง (2530) “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับคุณภาพชีวิตการทำงานของพยาบาล
 วิชาชีพในโรงพยาบาลส่วนภูมิภาค สังกัดกระทรวงสาธารณสุข” วิทยานิพนธ์ปริญญา
 ครุศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย
- ทวีศักดิ์ วัฒนกุล (2544) *คุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้ยากจนภายใต้เงินกองทุนหมุนเวียนของ
 สำนักงานปลัด สำนักนายกรัฐมนตรี : ศึกษากรณีจังหวัดฉะเชิงเทรา ฉะเชิงเทรา*
 สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา
- บุญแสง ชีระภากร (2533) *การปรับปรุงคุณภาพชีวิตการทำงาน จุลสารพัฒนาข้าราชการพลเรือน*
 กรุงเทพมหานคร ศักดิ์โสภารการพิมพ์
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2543) *วิธีใหม่แห่งการพัฒนา :
 วิธีวิทยาศึกษาสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประกายรัตน์ สุวรรณ (2548) *คู่มือการใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 12 สำหรับ Windows*
 กรุงเทพมหานคร ซีเอ็ดดูเคชั่น
- ไพฑูรย์ แสงสีดา (2549) *การจัดสรรพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่ 30:30:30:10. สระแก้ว*
 โรงเรียนตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
- ภัทรธิดา ผลงาม (2542) *คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการครูสถาบันราชภัฏเลย*
 สาขาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
- ภาณุภาคย์ พงศ์อดิชาติ (2549, 13 เมษายน) “ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานของพนักงาน
 ของรัฐ” *มติชน* กรุงเทพมหานคร
- ราชบัณฑิตยสถาน (2538) *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2538* กรุงเทพมหานคร
 สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์
- วิญญู มลายเวช (2538) *คุณภาพชีวิตของชาวชนบท : ศึกษากรณีอำเภอราชสาส์น จังหวัดฉะเชิงเทรา*
 กรุงเทพมหานคร คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

- วีระศักดิ์ มโนวรรณ (2547) “คุณภาพชีวิตของประชาชนตอนกลางลุ่มแม่น้ำอิง ด้านความมั่นคง
ในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและชุมชน : กรณีศึกษา อำเภอขุนตาล จังหวัด
เชียงราย” ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543) *ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
โอเดียนสโตร์
- ศรีผ่อง จิตกรณ์กิจศิลป์ (2526) “การรับรู้เรื่องคุณภาพชีวิตของผู้อาศัยในอาคารสงเคราะห์ของ
การเคหะแห่งชาติ เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- สมจิต แคนสีแก้ว (2544) *ชุมชนช่วยชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตชนบท
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* ขอนแก่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล (2545) *โครงการศึกษาเพื่อ
พัฒนาตัวชี้วัด ครอบครัวอยู่ดีมีสุข* กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สุภาพจิต, กรม (2541) “การวัดคุณภาพชีวิตแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก”
วารสารกรมสุขภาพจิต 25, 8 (เมษายน) : 45
- สุจริต ขวัญทอง (2541) “การศึกษาการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในโครงการ
เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” (บทคัดย่อ) ม.ป.ท.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมัครการ (2534) *รายงานวิจัย เรื่องคุณภาพชีวิตของคนไทย ศึกษา
เปรียบเทียบระหว่างชาวเมืองกับชนบท* กรุงเทพมหานคร ม.ป.ท.
- สุภาพรรณ โครตรจรัส (2527) “ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับ
คุณภาพชีวิตของประชาชนตำบลหงษ์เจริญ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร”
www.lib.dtc.ac.th/thesis/0024/chapter2.pdf
- สุมาลย์ รอดนางบัว (2551) *การจัดการงานบุคคลเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานของ
พนักงาน* กรุงเทพมหานคร เอช อาร์ เซ็นเตอร์
- สุมาลี สันติพลวุฒิ (2541) “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : การวัดคุณภาพชีวิตของประชากรไทย
และผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย” (บทคัดย่อ) กรุงเทพมหานคร
พัฒนบริหารศาสตร์
- สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล กรองจิต วงศ์สุวรรณ และคณะ (2540) *เปรียบเทียบตัวชี้วัดคุณภาพ
ชีวิตของ WHO 100 ตัวชี้วัดและ 26 ตัวชี้วัด* เชียงใหม่ โรงพยาบาลสวนปรุง

สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล กรองจิต วงศ์สุวรรณ และคณะ (2541) *คุณภาพชีวิตของคนไทยในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2541* เชียงใหม่: โรงพยาบาลสวนปรุง กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

สุวิทย์ เกียรติเสวี (2545) *ความสุขของคนไทยแบบสร้างตัวเองยั่งยืนกว่า* ซื่อหาจากการประเมินความคิดภูมิปัญญาชาวบ้านภาคอีสานราว 200 คน ใน 4 จังหวัด กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

สำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์ (2551) (มิถุนายน พ.ศ. 2551) *จำนวนครัวเรือนของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ 15 อำเภอ นครสวรรค์ สำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์ _____ (2551) (มิถุนายน พ.ศ. 2551) สภาพพื้นที่การเกษตรจังหวัดนครสวรรค์ นครสวรรค์ สำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์*

สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดพะเยา (2542) *แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามเกณฑ์ จปฐ. อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา พะเยา สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดพะเยา*

อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ (2541) *การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

Maslow, A. (1970). *Religious Aspects of Peak-Experiences. Personality and Religion.* Harper & Row: New York.

Dean H. (1985). *Essential of Psychological Testing.* 5 th. ed. New York : Harper collins.

Walton, R.E. (1974). "Improving the Quality of Work Life," *Harvard Business Review.*, 4(45) : 12.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

ที่ นว 0009/ว 38967

ศาลากลางจังหวัดนครสวรรค์
ถนนสวรรค์วิถี 60000

10 มีนาคม 2551

เรื่อง ส่งแบบสอบถามเพื่อวัดคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์

เรียน นายอำเภอทุกอำเภอ

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ฯ จำนวน 27 ชุด
2. รายชื่อบ้าน ตำบล จำนวนกลุ่มที่ต้องเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ฯ จำนวน 1 ฉบับ

ด้วยจังหวัดนครสวรรค์ จะดำเนินการวัดคุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดนครสวรรค์ โดยขอให้เจ้าหน้าที่ไปสัมภาษณ์เกษตรกรที่เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนหัวหน้าครอบครัว จำนวน 1 ตำบล ๆ ละ 1 หมู่บ้าน ๆ ละ 27 ครอบครัว ๆ ละ 1 ราย เมื่อดำเนินการเสร็จขอให้เจ้าหน้าที่ตรวจแบบสอบถามก่อนเพื่อให้เกษตรกรตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ แล้วส่งให้สำนักงานเกษตรจังหวัด ฯ ภายในวันที่ 10 เมษายน 2551

ทั้งนี้ เมื่อจังหวัดดำเนินการวิเคราะห์เสร็จแล้ว จะแจ้งผลการวัดคุณภาพชีวิตของเกษตรกรจังหวัดนครสวรรค์ให้ทุกอำเภอทราบ

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายจำเนียร เร่งเทียน)

เกษตรจังหวัด ปฏิบัติราชการแทน

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์

สำนักงานเกษตรจังหวัด ฯ

กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร

โทร 0-5622-2789

โทรสาร 0-5622-7002

รายชื่อบ้าน ตำบล จำนวนกลุ่มที่จะต้องเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนหัวหน้าครอบครัว

ลำดับที่	อำเภอ	ชื่อบ้าน	ชื่อตำบล	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	เมือง	หนองแก่ง	นครสวรรค์ตก	27
2	โกรกพระ	ในคลอง	โกรกพระ	27
3	พยุหะคีรี	เนินมะขามเอน	ยางขาว	27
4	บรรพตพิสัย	หนองปลาไหล	ด่านช้าง	27
5	ลาดยาว	ศรีทอง	ห้วยน้ำหอม	27
6	เก้าเลี้ยว	เนินโพธิ์	หนองเต่า	27
7	ชุมแสง	ไผ่สิงห์	ไผ่สิงห์	27
8	หนองบัว	เกาะแก้ว	หนองบัว	27
9	ท่าตะโก	โคตามูย	หัวถนน	27
10	ไพศาลี	หนองฆ้อง	ลำโรงชัย	27
11	ตากฟ้า	เกษตรชัย	สุขสำราญ	27
12	ตากถี	หนองบัวตากถาน	ห้วยหอม	27
13	แม่वंกั	เขาจ๊กจั่น	เขาชนกัน	27
14	แม่เปิน	สระสวัสดิ์	แม่เปิน	27
15	ชุมตาบง	ชุมตาบง	ชุมตาบง	27
รวม 15 อำเภอ		15 หมู่บ้าน	15 ตำบล	405 กลุ่ม

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

วิทยานิพนธ์ เรื่อง คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์
2. แบบสอบถามฉบับนี้มี 6 หน้า แบ่งออกเป็น 2 ตอน
ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลและลักษณะครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 8 ข้อ
ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับการรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร จำนวน 45 ข้อ คำตอบแบบจัดอันดับ
3. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ ข้อมูลที่ได้จากท่านจะนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดนครสวรรค์ โดยไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อการดำรงชีวิตของท่าน หรือผู้ใดทั้งสิ้นผู้วิจัย จะสงวนคำตอบไว้เป็นความลับ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่อนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ผู้วิจัย

นางพัชนี ยมาภัย

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตอนที่ 1 : ลักษณะของครอบครัวเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่กำหนดให้ตามความเป็นจริง

1. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 20 ปี 2. 21-30 ปี
 3. 31-40 ปี 4. 41-50 ปี
 5. 51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

1. ไม่ได้เรียน 2. ประถมศึกษา
 3. มัธยมศึกษา 4. ปวช./ปวส.
 5. ปริญญาตรี 6. อื่นๆ.....

4. จำนวนสมาชิกในครอบครัว

1. 2 คน 2. 3 คน
 3. 4 คน 4. 5 คนขึ้นไป

5. ลักษณะการประกอบอาชีพ

1. ทำนา 2. ทำไร่/ทำสวน
 3. ไร่นาสวนผสม 4. เลี้ยงสัตว์
 5. อื่นๆ ระบุ.....

6. การถือครองที่ดินที่ใช้ทำการเกษตร

1. ของตนเอง 2. เช่าผู้อื่น/ผู้อื่นให้ทำ
 3. เช่าบางส่วน

7. แหล่งที่ใช้ทำการเกษตร

1. ทุนของตนเอง 2. กู้ธนาคารพาณิชย์
 3. กู้กองทุนของชุมชน 4. กู้จากเพื่อนบ้าน/กู้นอกระบบ
 5. อื่นๆ ระบุ.....

8. รายได้/ปีของครอบครัว

1. 40,001 – 60,000 บาท 2. 60,001 – 80,000 บาท
 3. 80,001 - 100,000 บาท 4. 100,001 บาทขึ้นไป

ส่วนที่ 2 : การรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง ในช่อง 5 ระดับ จากความหมายดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตมากที่สุด
 4 หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตมาก
 3 หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง
 2 หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตน้อย
 1 หมายถึง ระดับคุณภาพชีวิตน้อยที่สุด

การรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร	ระดับคุณภาพชีวิต				
	5	4	3	2	1
ด้านความมั่นคง ปลอดภัยทางเศรษฐกิจ					
1. ท่านมีที่ดินและเงินทุนเพียงพอในแต่ละปี					
2. ท่านรู้สึกพอใจและเชื่อว่าอาชีพของท่านมั่นคง					
3. ท่านมีรายได้มากพอสำหรับใช้จ่ายในแต่ละปี					
4. ท่านมีเงินเหลือเก็บจากการใช้จ่าย					
5. ท่านได้รับผลผลิตมากเป็นที่น่าพอใจในแต่ละปี					
6. ท่านพึงพอใจกับการประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม					
ด้านสุขภาพ กาย จิตใจ อารมณ์					
1. ท่านมีสุขภาพแข็งแรงและจิตใจแจ่มใสเบิกบาน					
2. ท่านเจ็บป่วยบ่อย ๆ และต้องไปพบแพทย์เป็นประจำ					
3. ท่านดูแลสุขภาพด้วยการเลือกรับประทานอาหารและออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ					
4. ท่านมีความสุขใจและมีสุขภาพจิตที่ดี					
5. ท่านรู้สึกว่าต้องทำงานหนักแต่ก็ทำให้ร่างกายแข็งแรงกว่าคนทั่วไป					

การรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร	ระดับคุณภาพชีวิต				
	5	4	3	2	1
ด้านสุขภาพ กาย จิตใจ อารมณ์					
6. ท่านมักมีอาการเหนื่อย โกรธง่าย และเครียดบ่อย ๆ					
7. ท่านเชื่อว่าท่านมีร่างกายแข็งแรงและจิตใจที่แจ่มใสอารมณ์ดี					
ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ					
1. ท่านนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอในแต่ละวัน					
2. ท่านมีเวลาพบปะสังสรรค์เพื่อนบ้าน					
3. ไปเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ					
4. ดูโทรทัศน์					
5. ฟังเพลง					
6. อ่านหนังสือพิมพ์					
7. ปลูกต้นไม้ภายในบริเวณบ้าน					
ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน					
1. ท่านพอใจกับอาชีพเกษตรกร					
2. ท่านรู้สึกมีความปลอดภัยในการประกอบอาชีพเกษตรกร					
3. ท่านใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช					
4. ท่านพอใจกับความสามารถในการทำงานด้านเกษตร					
5. ท่านใช้สารชีวภาพแทนสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช					
6. ท่านมีความรู้และระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยในการใช้สารเคมี					
7. ท่านพอใจกับช่วงเวลาทำงานและช่วงเวลาในแต่ละวัน					

การรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร	ระดับคุณภาพชีวิต				
	5	4	3	2	1
ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ					
1. บริเวณบ้านของท่านสะอาดถูกสุขลักษณะ					
2. บริเวณบ้านของท่านมีต้นไม้ให้ร่มเงา ร่มรื่น น่าอยู่					
3. ในชุมชนของท่านมีสภาพแวดล้อมที่ดีไม่มีมลพิษ					
4. ในชุมชนของท่านมีเส้นทางคมนาคมสะดวก					
5. ในชุมชนของท่านมีไฟฟ้า น้ำประปา หรือแหล่งน้ำสะอาดเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคอย่างเหมาะสมเพียงพอ					
ด้านชีวิตครอบครัว					
1. ครอบครัวของท่านรับประทานอาหารร่วมกันทุกเป็นประจำ					
2. ครอบครัวของท่านมีการร่วมกันคิดร่วมกันแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวและอาชีพ					
3. ครอบครัวของท่านรักใคร่ห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน					
4. สมาชิกในครอบครัวของท่านทะเลาะกันบ่อย ๆ					
5. ครอบครัวของท่านเป็นครอบครัวที่อบอุ่น					
6. ครอบครัวของท่านมีความพอใจในอาชีพเกษตรกร					
ด้านชีวิตในชุมชน					
1. ท่านได้ร่วมกิจกรรม หรือโครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน					
2. ท่านได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้านเวลาเจ็บป่วย หรือมีเรื่องเดือดร้อนอื่นๆ					
3. ท่านได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน เช่น ช่วยสร้างบ้าน เกี่ยข้าว เอาแรง					
4. ท่านได้มีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น เช่น ขุดถนน ลอกคลองเหมือง ซ่อมสะพาน					
5. หมู่บ้านของท่านมีความปลอดภัยในชีวิต					

การรับรู้คุณภาพชีวิตของครอบครัวเกษตรกร	ระดับคุณภาพชีวิต				
	5	4	3	2	1
6. หมู่บ้านของท่านมีความปลอดภัยในทรัพย์สิน					
7. ท่านได้ร่วมใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นแค่ไหน					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ .....

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางพัชณี ยมาภัย
วันเดือนปีเกิด	19 มกราคม 2497
สถานที่เกิด	อ.เมือง จ.นครสวรรค์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	867/69 ม. 9 ต.นครสวรรค์ตก อ.เมือง จ.นครสวรรค์
ประวัติการศึกษา	ปบ.วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือ เทียบเท่า วิชาเอกคหกรรมศาสตร์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ ป. คหกรรมศาสตรบัณฑิต วิชาเอกโภชนาการชุมชน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาโท วิชาเอก การพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สถานที่ทำงาน	กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดนครสวรรค์.
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร